

MALMÖ HÖGSKOLA

Hälsa och samhälle

ALLERGIROND I SKOLAN

Skolpersonalens upplevelser avseende astma-
och allergiframkallande faktorer på tio skolor i
Malmö – en kvalitativ studie

JESSICA MALMBERG

CAROLINE SKOG EDLUND

Examensarbete
Kurs HT 02
Sjuksköterskeprogrammet
Januari 2005

Malmö högskola
Hälsa och samhälle
205 06 Malmö
e-post: postmasterhs.mah.se

ALLERGIROND I SKOLAN

Skolpersonalens upplevelser avseende astma- och allergiframkallande faktorer på tio skolor i Malmö – en kvalitativ studie

Jessica Malmberg
Caroline Skog Edlund

Malmberg, J & Skog Edlund, C. Allergirond i skolan. Skolpersonalens upplevelser avseende astma- och allergiframkallande faktorer på tio skolor i Malmö – en kvalitativ studie. *Examinationsarbete i omvårdnad 10 poäng*. Malmö Högskola: Hälsa och Samhälle, Utbildningsområde omvårdnad, 2005.

Syftet med denna kvalitativa studie är att på tio skolor i Malmö undersöka skolpersonalens upplevelser utifrån de nio teman *Allergirond i skolan* utgör. Ökningen av astma och allergi har under de senaste decennierna varit alltför snabb för att kunna sättas i relation till förändringar i det genetiska arvet. I stället har ökningen samband med förändringar i miljö och livsstil, antingen genom ökad kontakt av allergener eller genom minskad kontakt med faktorer som tidigare skyddat mot allergiutveckling. Till följd av detta har ett tvärsektoriellt samarbete kring allergifrågor inletts i Malmö. I detta samarbete har Malmö skolor erbjudits att ingå i ett projekt som har till syfte att öka kunskapen kring astma och allergi samt att aktualisera egenkontrollen. Vi har i uppdrag av Miljöförvaltningen i Malmö fått möjlighet att introducera och genomföra allergirond på tio skolor i Malmö genom intervjuer av skolpersonal. Verktöget vi använt oss av, *Allergirond i skolan*, är en checklista som består av nio teman; hälsa, inomhusmiljö, ventilation, pälsdjur, parfym, växter, rökning, kost och lokalvård. Materialet från intervjuerna analyserades i de nio teman *Allergirond i skolan* består av och redovisas dels tema för tema men även skola för skola. Resultaten visar att det finns mer att arbeta med på skolorna vad gäller astma- och allergiförebyggande åtgärder.

Nyckelord: allergi, allergirond, astma, inomhusmiljö, intervju, kvalitativ studie, skola

ALLERGY ROUND IN SCHOOL

The School staff's experiences considering asthma- and allergyprovoking factors on ten schools in Malmö – a qualitative study

Jessica Malmberg
Caroline Skog Edlund

Malmberg, J & Skog Edlund, C. Allergyround in school. The schoolstaffs experiences considering asthma- and allergyprovoking factors on ten schools In Malmö – a qualitative study. *Degree project, 10 Credit Points*. Nursing Programme, Malmö University: Health and Society, Department of Nursing, 2005.

The objective of this qualitative study is to find out about school staff's experiences at ten different schools in Malmö regarding the nine themes of Allergy Round in School. The increased prevalence of asthma and allergy has during the last decades been too rapid to only be explained as caused by genetical changes. The fast increase also has to do with changes in the physical environment and lifestyles, either through increased contact with allergens or through less contact with factors that previously protected individuals from developing allergy. As a response to this a multisectoral approach dealing with allergy issues has been initiated in Malmö. Through this cooperation schools in Malmö have been given the opportunity to join a project, aiming at strengthening the knowledge of asthma and allergy as well as to update their control regarding the factors Allergy Round in School deals with. Through Miljöförvaltningen in Malmö we have been given the task of introducing and implementing the Allergy Round in School in ten different schools in Malmö, through interviews with school staff. The tool we have used, Allergy Round in School, is a checklist of nine themes; health, indoor environment, ventilation, furred animals, perfume, plants, smoking, food and sanitary care. The results from the interviews were analyzed according to the nine themes and are in this study accounted for both through theme by theme as well as through school by school. The results show that there is more to do at the schools when it comes to preventive methods of asthma and allergy.

Keywords: allergy, allergy round, asthma, indoor environment, interview, qualitative study, school

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	5
BAKGRUND	6
Astma	6
Allergi	6
Inomhusluft	7
Tidigare forskning	8
SYFTE	9
FRAMTIDA VÄRDE	9
METOD	9
Beskrivning av <i>Allergirond i skolan</i>	10
Urval	10
Etiska aspekter	11
Förförståelse	11
Datainsamling	12
Databearbetning och analys	12
RESULTAT	13
Resultatdel I	13
Hälsa	13
Inomhusmiljö	14
Ventilation	15
Pälsdjur	16
Parfymer	16
Växter	17
Rökning	17
Kost	18
Lokalvård	18
Resultatdel II	19
Skola A	19
Skola B	20
Skola C	21
Skola D	22
Skola E	23
Skola F	24
Skola G	24
Skola H	25
Skola I	26
Skola J	27
DISKUSSION	28
Förförståelse	28
Metoddiskussion	29
Urval och verktyg	29
Etiska aspekter	29
Datainsamling, bearbetning och analys	30

Resultatdiskussion	31
SLUTORD	34
REFERENSER	35
BILAGOR 1-3	37

INLEDNING

Den påtagliga ökningen av antalet barn med allergiska problem har blivit allt mer märkbart för skolornas personal (bilaga 2). Till följd av detta har ett tvärsektorielt samarbete kring allergifrågor inletts i Malmö. Samarbetsparterna är Region Skåne, Astma- och allergiföreningen i Malmö och Miljöförvaltningen i Malmö stad. I detta samarbete har Malmö skolor erbjudits att ingå i ett projekt som har till syfte att öka kunskapen kring astma och allergi samt att aktualisera egenkontrollen. Egenkontrollen för skolorna består i att en gång per år göra en allergi rond på skolorna där nio områden för uppkomst av astma och allergi belyses. Vi har i uppdrag av Miljöförvaltningen i Malmö fått möjlighet att introducera och genomföra allergi rond på tio skolor i kommunen. Samtidigt sker tekniska mätningar av inomhusklimatet samt inspektion av ventilationstrummor inom ramen för ett examensarbete på magisternivå vid Lunds Tekniska Högskola, bygg- och miljöteknologi.

Vän av ordning undrar med all rätt vad *Allergi rond i skolan* (se bilaga 1) har med omvårdnad att göra. För att besvara frågan har vi tittat närmre på "Kompetensbeskrivning för sjuksköterskor och barnmorskor" samt på Högskoleförordningen för att se vad som förväntas av oss inför examen och inför vår kommande profession.

I Kompetensbeskrivning för sjuksköterskor och barnmorskor (Socialstyrelsen, 1996) beskrivs sjuksköterskans område att "omfatta barn, ungdomar, vuxna och äldre som behandlas i öppen och/eller sluten vård för vanligt förekommande akut eller kronisk hälsosvikt av somatisk eller psykisk karaktär /.../" (a a s 9). Inom detta område ska en sjuksköterska kunna "ta initiativ till och vidta åtgärder som syftar till att främja hälsa och förebygga uppkomsten av sjukdomar hos enskilda patienter" (s 9). Denna beskrivning omfattar således de problemområden vårt arbete berör, kroniska sjukdomar som astma och allergi. För att uppmärksamma och minska ökningen av dessa sjukdomar krävs att vi som blivande sjuksköterskor arbetar preventivt vilket också är ett av målen i Högskoleförordningen SFS 1993:100, att som sjuksköterskestudent ha "fövärvat kännedom om förhållanden i samhället som påverkar kvinnors och mäns hälsa samt kunna initiera och delta i hälsobefrämjande och förebyggande arbete".

BAKGRUND

Astma och allergier är idag ett stort folkhälso- och omvårdnadsproblem som medför stort lidande och försämrad livskvalitet för de drabbade och ur samhällsperspektiv sett stora utgifter. De senaste två till tre decennierna har astma och allergi mer än fördubblats i Sverige (Socialstyrelsen, 2001). De i särklass vanligaste kroniska sjukdomarna hos barn och ungdomar i Sverige är de allergiska sjukdomarna astma, allergisk rinit och atopiskt eksem. Frekvensen av allergisk rinit ökar med ålder och dubblas under grundskolan. Med åldern stiger även frekvensen av astmasjukdom kombinerad med allergisk rinit (Bråbäck & Åberg, 1998).

Ökningen av astma och allergi har under de senaste decennierna varit alltför snabb för att kunna sättas i relation till förändringar i det genetiska arvet. I stället har ökningen samband med förändringar i miljö och livsstil, antingen genom ökad kontakt av allergener eller genom minskad kontakt med faktorer som tidigare skyddat mot allergiutveckling. Den lavinartade ökningen har många gånger ifrågasatts. En hypotes till ökad rapportering av astma och allergi är en ökad diagnostik och medvetenhet om sjukdomarna vilket innebär att de patienter med symtom som tidigare negligerades nu fått diagnosen astma eller allergi (a a).

Astma

Astma är en inflammatorisk luftvägsinflammation som uppträder periodiskt och med varierande svårighetsgrad av bronkobstruktion som oftast går i regress. Den klassiska symtombilden vid ett astmaanfall är en tät, tung och rosslande andning som kräver snabb och effektiv omvårdnad. Patienten upplever en lufthunger och beskriver det som ”/.../att andas genom ett sugrör” (Ericson & Ericson, s 109, 2002).

Mellan anfallen kan patienten till viss del vara symtomfri. Det har visat sig att astmatikern sällan har friska eller normal luftrör mellan anfallen. I stället är slemhinnan mer eller mindre kroniskt inflammerad vilket ökar retbarheten i luftrören och ger upphov till anfallen. Därför riktar sig den förebyggande behandlingen i dag mot inflammationen i slemhinnan (Midgren, 2004).

Astma kan förekomma både som allergisk och ospecifik. Vid allergisk astma är det de allergiframkallande ämnena såsom djurepitel, pollen och dammkvalster som är den utlösande faktorn. Vid ospecifik astma kan luftrören reagera och ge astmasymtom vid exposition för ospecifika irritationsfaktorer som till exempel kyla, ansträngning, damm, kemisktekniska produkter och tobaksrök (a a).

Allergi

Det finns fyra olika typer av allergi baserat på immunsystemets olika reaktionsmönster.

Allergi typ I utgör grunden för många allergiska sjukdomar och är den vanligaste formen av allergi. Allergisk astma, hösnuva, vissa former av nässelutslag, allergisk svullnad och anafylaktisk chock lyder under denna typ. Typ I allergier

förmedlas av IgE-antikroppar, reaginer, dessa cirkulerar i blodet men finns även på slemhinnor och i huden. När IgE-antikropparna kommer i kontakt med ett allergen som personen är sensibiliserad för sker en reaktion mellan allergen och IgE-antikroppen vilket leder till frisättning av bland annat histamin. Detta leder i sin tur till en kedjereaktion i immunsystemet som resulterar i inflammation och svullnad i slemhinnan och underliggande vävnad (Jönsson, 1997).

Allergi typ II är en ovanligare form av allergi. Under denna kategori lyder exempelvis läkemedelsallergi där ett läkemedel i form av allergen reagerar med cirkulerande antikroppar och sätter igång en immunologisk reaktion som orsakar cytolys (cellsönderfall) (a a).

Allergi typ III är liksom föregående typ en ovanlig allergiform där allergenet oftast sitter fast i vävnaden till exempel i lungan. Då allergen och antikropp träffas aktiveras även här en immunologisk reaktion. Denna orsakar ansamling av vita blodceller och inflammation med vävnadsskada (a a).

Allergi typ IV benämns även som fördröjd överkänslighetsreaktion och innefattar en av de vanligaste allergiformerna, kontakteksem. Denna är till skillnad från övriga allergityper lymfatiskt förmedlad utan antikroppar. Lymfocyterna ansamlas runt allergenet i huden och orsakar en inflammation efter en till två dagar. Nickelallergi är den vanligaste orsaken till kontakteksem (a a).

Inomhusluft

Kvalitén på inomhusluften är beroende av en mängd olika faktorer som till exempel byggnadens konstruktion och material, ventilation, värmesystem, inredning, underhåll och städning. Verksamheten som bedrivs och de människor som vistas i en lokal kan även påverka luftkvalitén (SOSFS 1996:33).

Inomhusluften har stor betydelse för akuta allergiska besvär och sensibilisering. Vistelse i fukt- eller mögelskadade byggnader och exponering för tobaksrök är utöver exponering för allergen viktiga faktorer. Därför är en god ventilation, hög städnivå och torr byggnadskonstruktion viktiga faktorer för en god luftkvalitet (Wickman, 1999).

Den mest kända inomhusmiljöföroreningen är tobaksrök. Passiv rökning orsakar astmabesvär hos 70 % av barn med astma. Likaså kan en redan dålig astmapatient bli försämrad i möte med en person som luktar tobaksrök. Mindre känt är att inomhusväxter kan medföra sensibilisering och besvär för allergiker. Blommande växter som ger ifrån sig pollen och bladväxter som exempelvis Benjaminfikus kan vara mycket besvärande (Sundell, 1999).

Ventilation avser utbyte från förorenad inomhusluft mot ny luft utifrån och är den viktigaste byggnadsfaktorn för allergiker. För att få en snabb förbättrad luftkvalitet är gammal, beprövad fönstervädring att rekommendera. Dock är det mycket som tyder på att fönstervädring har minskat både i skolor och i hemmiljön (a a). Under pollensäsong kan innemiljön vara en skyddande miljö för allergiker förutsatt en god ventilation med filtrering av tilluften. Att få en miljö fri från till exempel pollen med hjälp av ventilationsfilter är idag inget tekniskt problem, problemet är snarare pengar (Wickman, 1999).

Då kommande generationer är mer allergiska än tidigare generationer krävs det med hänsyn till dessa en bra miljö i förskola och skola. De miljöer som tidigare fungerat bra kommer kanske inte att fungera för dagens och kommande generationer (Wickman, 1999). Därför anser vi att det är ett ypperligt tillfälle för skolorna att ta sitt ansvar och introducera *Allergirond i skolan* (se bilaga 1) som ett värdefullt verktyg för en bättre inomhusmiljö som en del av deras egenkontroll.

Tidigare forskning

Forskningen inom området astma, allergi och inomhusmiljö är mycket omfattande, inte minst i Sverige. Dock är forskningen inom den kategori som intresserar oss, astma och allergiframkallande faktorer i skolans inomhusmiljö, inte så omfattande. Förekomsten av astma- och allergi skiljer sig väldigt mycket mellan olika delar av världen, Europa och Sverige. För att vara säkra på att vi använder oss av för vår studie relevant forskning valde vi att inrikta oss på nordisk forskning.

Emenius (2003) doktorsavhandling består av fem delarbeten och bygger på två olika grundstudier varav den ena är en stor svensk studie, BAMSE-studien (Barn, Allergi, Miljö i Stockholm, en Epidemiologisk studie). Denna är en longitudinell födelsekohortstudie som startade 1994. Syftet med avhandlingen var att studera förhållanden i miljön som kan ha betydelse för tidiga och återkommande astmasymtom. Avhandlingen är framför allt inriktad på faktorer som byggnadskonstruktion, ventilationssystem och luftomsättning, luftfuktighet och föroreningar i inomhusmiljön. Resultaten visar på att byggnadsrelaterade faktorer kan ha en stor betydelse för risken att små barn skall drabbas av tidiga upprepade astmasymtom. Därigenom kan en förbättrad inomhusmiljö ha en preventiv betydelse. Vidare tyder resultaten på att föräldrars rökning i kombination med kvävedioxid ökar risken för astmasymtom hos små barn.

Att inomhusluften kan vara betydande för utvecklingen av astma visar även den finska studie vi tagit del av. Meklin et al (2002) har i en jämförande studie efterforskat samband mellan förekomsten av symtom från luftvägarna och inomhusluftens kvalitet i skolor med synliga fuktproblem. Slutsatsen drogs att det finns ett signifikant samband mellan respiratoriska symtom och förekomst av fukt i skolor byggda av tegel.

Almqvists (2002) doktorsavhandling grundad på fyra studier, varav två utgår från BAMSE-studien, har till syfte att undersöka två aspekter vad gäller exponering av pälsdjur. Dels hur kattallergen kan spridas från hem med katt via skola till hem utan katt och hur detta påverkar barn med redan etablerad astma och sensibilisering för katt. Dels om tidig pälsdjursexponering har något samband med astma och IgE-sensibilisering hos barn vid fyra års ålder samt hur förekomst av allergisk sjukdom i familjen kan påverka pälsdjursinnehav. Resultaten visar att tidig kattexponering ökar risken för sensibilisering av katt och att barn utan katt som går i en klass med många kattägare samlar på sig stora mängder kattallergen i sina tröjor under en skoldag. På detta vis exponeras dessa barn indirekt för kattallergen och barn med redan etablerad astma och allergi riskerar att försämrats i sin sjukdom. Vidare visar resultaten att familjer med rapporterad astma eller allergisjukdom i mycket mindre utsträckning hade katt hemma än familjer utan rapporterad sjukdom. Barn vars föräldrar med ärftlighet för allergisk sjukdom har

självt större risk att utveckla astma och allergier, därför undviker dessa familjer pälsdjurskontakt men exponeras likväl indirekt för allergen från andra djurägare.

Mot bakgrund av detta är det av stor vikt att blivande sjuksköterskor fördjupar sig i dessa sjukdomar för att kunna arbeta preventivt och undersöka den miljö morgondagens sjukvårdskonsumenter befinner sig i, nämligen skolan.

SYFTE

Syftet med föreliggande studie är att på tio skolor i Malmö undersöka skolpersonalens upplevelser utifrån de nio teman *Allergirond i skolan* utgör. Dessa nio teman är; hälsa, inomhusmiljö, ventilation, pälsdjur, parfym, växter, rökning, kost och lokalvård.

FRAMTIDA VÄRDE

Genom att initiera *Allergirond i skolan* (se bilaga 1) som ett verktyg för egenkontroll på tio skolor i Malmö är vår förhoppning att detta leder till att skolorna fortsättningsvis utför allergirond årligen. Med resultaten som grund kommer arbetet i form av en poster att presenteras på den årliga nationella Allergistämman som äger rum i Malmö den 26-27 januari 2005. Stämman har till syfte att skapa en mötesplats mellan forskare och de som arbetar preventivt med allergier och annan överkänslighet inom kommuner, landsting, näringsliv och myndigheter (Allergistämman 2005, 2004).

Vidare hoppas vi med detta arbete öka medvetenheten om astma och allergiframkallande faktorer hos de skolor vi undersöker. En följd av detta kan bli att egenkontrollen aktualiseras. Det är även vår förhoppning att öka vår egen medvetenhet och kunskap samt att få delge andra den kunskap vi förvärvat under arbetets gång.

METOD

Vi har i denna kvalitativa studie i ett övergripande perspektiv inspirerats av Hartmans (1998) beskrivning av analytisk induktion. Detta innebär att undvika teoretiserande under datainsamlingen för att inte medvetet eller omedvetet påverkat de människor vi intervjuat. Under arbetets gång har vi följt två av forskningsprocessens tre faser vad gäller analytisk induktion nämligen planerings-

och insamlingsfasen. Den första fasen, planeringsfasen, innebär att forskarna bestämmer sig för vad de vill undersöka. I en kvalitativ undersökning som denna är det människors föreställning och förståelse av världen som är frågan eller syftet. När detta formulerats utformas själva undersökningen med val av kunskapskälla, datainsamlingsmetod och urval. Andra fasen, insamlingsfasen, består av själva datainsamlingen där vi, liksom Hartman (1998) beskriver som den vanligaste datainsamlingsmetoden vid kvalitativ undersökning, använt oss av intervjuer. För att undvika insamling av material som inte har relevans för undersökningen används en intervjuguide som hjälper intervjuaren att hålla fokus på det forskaren i första fasen bestämt sig för att undersöka (a a).

Beskrivning av *Allergirond i skolan*

Verktyget *Allergirond i skolan*, som utgjort vår intervjuguide, är ett hjälpmedel för att förbättra inomhusmiljön i skolan ur allergisynpunkt. Verktyget innehåller en checklista med frågor som bildar nio teman och omfattar 15 sidor varav frågorna utgör sex sidor (se bilaga 1).

Allergirond i skolan (se bilaga 1) utvecklades i ett projekt hos Stockholms läns Astma- och allergiförening och gavs ut av Folkhälsoinstitutet 1995. Numera distribueras den av Astma- och Allergiförbundet och är ett väl använt instrument över hela landet som ett led i skolornas egenkontroll.

Astma- och Allergiförbundet uppmanade vid årsskiftet 2002/2003 samtliga skolsköterskor vid alla grundskolor i landet att använda sig av *Allergirond i skolan* (se bilaga 1) samt att sprida informationen vidare till rektor och annan personal. En utvärdering av verktyget utfördes därefter under våren 2004 för att ta reda på hur många skolsköterskor som använt sig av allergironden och förslag på hur den kan förbättras och vad som kan utgöra hinder för användning och åtgärder. Resultaten visade att många ansåg *Allergirond i skolan* (se bilaga 1) vara ett bra hjälpmedel för att uppmärksamma och åtgärda allergirisker. Över 30 % av respondenterna använde sig av allergironder. Astma- och Allergiförbundet finner därför anledning till fortsatt arbete med *Allergirond i skolan* (se bilaga 1) och även att verka för att någon myndighet ska ta ansvar för den framöver (Luther, 2003)

Urval

Kvalitativa studier genomförs ofta med ändamålsenliga urval där intervjuaren tar i beaktelse vilken kunskap som efterfrågas i studien. Risken att undersökningen blir missvisande ökar om ett par av informanterna inte besitter den kunskap som eftersöks. Eftersom antalet deltagare i en kvalitativ studie är färre än i en kvantitativ studie är urvalet av största betydelse (Hartman, 1998).

Innan vi blev tillfrågade av Malmö Högskola att genomföra denna studie skickades ett erbjudande ut till 126 skolor av Miljöförvaltningen i Malmö om deltagande (se bilaga 2). De tio skolor som först anmälde sitt intresse till Miljöförvaltningen att delta inkluderades i studien. Information om allergirondens genomförande lämnades av Miljöförvaltningen (se bilaga 3).

Vid denna tidpunkt överlämnades namn på de tio skolor som ämnade medverka i vår studie. Dessa var två gymnasieskolor och åtta grundskolor fördelat på: en

årskurs F-9, fem årskurs F-6 och två årskurs F-3 (F avser förskoleklass). Därefter tog vi kontakt med rektorn på respektive skola för att boka tid för allergirond och att informera om vilka nyckelpersoner från personalen som bör medverka. Vi informerade även rektorn eller biträdande rektorn att ansvaret att sammankalla berörda nyckelpersoner låg på dem. Dessa bör enligt *Allergirond i skola* (se bilaga 1) vara rektor, fastighetsansvarig, vaktmästare, skolsköterska, städpersonal, måltidspersonal, skyddsombud, representant för föräldraförening vid rond på lågstadieskola samt personal och elever med allergi.

Etiska aspekter

Då vår studie lyder under Miljöförvaltningen behövde vi inte söka etiskt tillstånd hos det lokala etikprövningsrådet vid Hälsa och samhälle, Malmö högskola. Dock måste undersökningspersonerna informeras om undersökningens generella syfte, hur undersökningen är upplagd samt vilka risker och fördelar det finns med att delta. Detta kallas informerat samtycke och innebär enligt Kvale (1997) att personerna som ämnas undersökas frivilligt deltar i projektet samt har rätt att dra sig ur när som helst så att de inte känner deltagandet som ett tvång. Detta informerade samtycke har skett mellan rektor eller motsvarande och Miljöförvaltningen i Malmö. Innan intervjuernas början informerade vi deltagarna om vårt syfte med studien och vad det kommer att mynna ut i, nämligen föreliggande arbete.

Vi har valt att hålla skolorna anonyma för läsaren och så länge materialet är i våra händer kommer vi inte att röja vilka skolor vi syftar på. Efter att vår studie blivit examinerad och godkänd tillhör råmaterialet Miljöförvaltningen i Malmö och kommer då att bli en offentlig handling.

Förförståelse

Vi vill här hänvisa till vad Dahlberg (1997) säger om förförståelse:

”Förförståelse är den bakgrundskunskap och den kontextuella kunskap som behövs för att något över huvud taget skall förstås.” (s 28, Vår kursivering)

För att erhålla denna förförståelse inför allergironderna gjorde vi ett studiebesök på Fäladsskolan i Malmö som är en skola för gravt allergiska barn. Där fick vi ta del av verksamheten genom rundvandring och presentation av skolans historik och tillkomst. När skolan startade 1996 var utgångspunkten från människa och funktion, det vill säga att inredning, byggnad och verksamhet ska fungera tillsammans. Lokalerna är allergisäkrade och anpassade för den miljö som dessa barn mår bäst av, bland annat lättstädade lokaler med bra materialval och en kokerska som lagar den speciella mat en del av eleverna har behov av. Det krävs ett läkarintyg för att gå på skolan och personalen har tre önskemål angående barnen och deras familjer; de bör vara rökfria, parfymfria och inte ha kontakt med pälsdjur. Skolan har plats för 35 barn i årskurs F-6. Det innebär inte att barnen måste gå där alla år utan det finns elever som endast går där en eller ett par terminer.

För att fördjupa vår förförståelse sökte vi parallellt med intervjuerna befintlig litteratur på Malmö högskola, Hälsa och samhälles bibliotek och via Internet. Vi fick härmed även en bra uppfattning om vad som fanns skrivet inom vårt forskningsområde.

Datainsamling

Vår avsikt var att göra fokusgruppintervjuer med de nyckelpersoner rektorn på var skola hade kallat. Morgan (1998) definierar fokusgrupper som gruppintervjuer med sex till åtta deltagare från liknande bakgrund. Denna intervju leds av en ordförande som guidar deltagarna genom intervjun och de ämnen som ska diskuteras (Morgan, 1998). Risken vid intervjuer med fokusgrupper är enligt Kvale (1997) att samspelet mellan intervjupersonerna kan leda till känsloladdade och spontana uttalande om det diskuterade ämnet och att dataanalysen därmed försvåras. Denna risk har det verktyg vi använt oss av eliminerat då våra intervjuer varit av halvstrukturerad karaktär vilket innebär en hög grad av standardisering och lägre grad av strukturering (Hartman, 1998). Det vill säga vi har haft ett antal frågor som ställdes i samma ordning vid samtliga intervjuer och fokusgruppen kunde diskutera fritt innan de svarade och kunde då till viss mån formulera sig fritt.

Allergironden inleddes med en intervju av de personer som rektorn på respektive skola hade kallat. Dessa personer bör som vi tidigare nämnt vara; rektor, fastighetsansvarig, vaktmästare, skolsköterska, städpersonal, måltidspersonal, skyddsombud, representant för föräldraförening vid rond på lågstadieskola samt personal och elever med allergi. Sammanlagt deltog elva rektorer eller biträdande rektorer, sex skolsköterskor, sex vaktmästare, elva fastighetsägare, två skolmåltidspersonal, fyra lokalvårdare, sju skyddsombud, inga representanter från föräldraförening, inga elever med allergi och en personal med allergi. Vi skiftades om att vara ordförande, och därmed hålla i intervjuerna. Vi följde *Allergirond i skolan* strikt, den som inte var ordförande skrev ner svaren i checklisten (Bilaga 1). Detta tog cirka en timme Vem som var kallad och därmed deltog skilde sig mellan skolorna, allt från enbart rektorn till alla ovan nämnda representanter. Tack vare vårt verktygs karaktär kunde vi i efterhand via mail komplettera svaren med de två skolsköterskor, varav en representerade två skolor, som ej var närvarande vid rond. Svaren dessa två skolsköterskor kompletterade var under temana hälsa, pälsdjur, parfym och rökning. Vi hade även möjlighet att på sex av de åtta skolor där måltidspersonalen inte närvarade vid rond direkt komplettera svaren gällande kostemat. På en skola deltog en fotograf och en journalist från tidningen Grön stad för att göra ett reportage om vårt arbete med allergirond. Denna journalist hade på förhand tagit kontakt med aktuell rektor och fått dennes godkännande om att närvara vid allergironden.

Databearbetning och analys

Då den insamlade data som frambringats ska kunna förstås och användas av andra än forskaren behöver den bearbetas. Detta innebär enligt Dahlberg (1997) att data analyseras och struktureras för att sedan sammanställas i en resultatbeskrivning. Vi har i bearbetnings- och analysfasen inspirerats av Dahlbergs (1997) dataanalys. Dataanalysen består av tre faser och kan förenklat beskrivas som helhet – delar – helhet. Den första bekantgörande fasen innebär att forskaren läser datamaterialet som en helhet för att få en första förståelse av den. I den andra fasen sker analyserandet med hjälp av kreativt tolkning och förståelsen fördjupas. Detta görs genom att texten delas upp i mindre delar. I den tredje fasen sammanställs analys och resultat och texten behandlas åter som en helhet.

I den första bekantgörande fasen har vi för att få en första förståelse av datamaterialet läst allt insamlat material, som består av intervju svaren i de

checklistor vi antecknat i under intervjuerna, som en helhet flera gånger var för sig. När vi kände oss väl bekanta med materialet ville vi fördjupa förståelsen och gick in i den andra fasen där vi båda läste materialet tillsammans i mindre delar, de nio teman som *Allergirond i skolan* utgör det vill säga; hälsa, inomhusmiljö, ventilation, pälsdjur, parfym, växter, rökning, kost och lokalvård. Vi analyserade och sammanställde vart och ett tema för sig. I analysarbetet har vi använt oss av en stor mind map. Det vill säga vi har tagit alla intervjusvar och kommentarer från ett tema och skrivit upp dessa på ett stort papper. Ur detta har vi sett trenden för temat. Detta har vi i resultat I redovisat som var tema för sig i klump och lyft fram det som avviker i positiv eller negativ riktning. För att få en helhetsbild av de olika skolorna har vi efter tematiseringen analyserat var skola för sig och redovisar detta i en separat sammanställning, resultatdel II. För att inte färga resultatet kodade vi skolorna genom att döpa dem till skola A till och med J.

RESULTAT

På grund av vårt uppdrag från Miljöförvaltningen har vi valt att göra två resultatdelar. Först redovisar vi samtliga skolors resultat tillsammans i de nio teman *Allergirond i skolan* utgör och ger exempel på avvikelser i ena eller andra riktningen. För att få en jämförande översikt av samtliga skolor och för att fullgöra vårt uppdrag från Miljöförvaltningen har vi presenterat var skolas resultat för sig i en andra resultatdel. På så vis får även läsaren insikt i hur var skola upplever sin situation.

Resultatdel I

Resultatet föregås av en kort presentation av frågorna på samtliga temaområden.

Hälsa

Hälsa utgör det första temat och inleds med frågor som bland annat berör allmänna hälsobesvär som irritationer i ögon, näsa eller hals, hur många allergiker som finns på skolan samt personalens kunskap om deras medicinering. Frågan om det givits information om risken att utveckla nickelallergi vid håltagning i öron och medicinsk studie- och yrkesvägledning ställs här. På låg- och mellanstadiet är det av största vikt att lärarna har kännedom och kan hantera svårt allergiska barns medicinering (Astma- och Allergiförbundet, 2002).

Hälften av skolorna upplever förekomst av hälsobesvär som irritationer i ögon, näsa eller hals i stor utsträckning, dock framträder inget klart samband med frågan om hur många allergiker som finns på skolan. Det vill säga de som upplever hälsobesvär i stor utsträckning inte i alla fallen är de skolor som tror sig ha högst andel allergiker. Frågan om hur många allergiker som finns på skolan har varierande svar, allt ifrån en av 66 barn till 50-60 %. Tre av skolorna uppskattar andelen till runt tio procent medan två skolor ligger på 40 %. En skola svarar att de inte vet antalet allergiker och kan inte heller estimeras antalet. Det framkom på en annan skola att eleverna där inte led av andra allergier än matallergier. Detta beror enligt denna skolas fokusgrupp på att eleverna är av utländsk härkomst.

I det stora hela har personalen på de tio skolorna god kännedom om vad elever med allergi bör undvika för att må bra samt hur de ska handla om en elev får svåra allergiska reaktioner som till exempel astmaanfall eller allergisk chock.

Framförallt gäller detta årskurs F- 6 där det finns väl utarbetade handlingsplaner om hur personalen ska gå till väga ifall nödsituation uppstår. Denna består på en skola av foton på berörda barn tillsammans med handlingsplanen i medicinskåpet så att inga onödiga missförstånd sker i en stressad situation. Handlingsplanen är utarbetad av skolsköterskan som har det medicinska ansvaret och som i sin tur informerar berörd klasslärare. Emellertid framkom det att övrig skolpersonal som till exempel vaktmästare inte var informerade om handlingsplanen och att det fanns en önskan om detta. När det gäller de lite äldre eleverna anser berörda skolor att det är svårare att upprätta handlingsplaner och att de berörda eleverna har bättre kännedom om och insikt i sin sjukdom. Därför läggs det större ansvaret på eleverna på högstadie- och gymnasieskolor.

Information om riskyrken för allergiker sker i årskurs nio vid en så kallad medicinsk studie- och yrkesvägledning. Denna information är aktuell endast på en av skolorna där den är tillgodosedd.

Nickelallergi är den vanligaste orsaken till kontakteksem. Trots detta sker det överlag ingen information i preventivt syfte om risken att utveckla nickelallergi vid användning av metallsmücken direkt mot huden eller vid håltagning i öronen. I stället framförs denna information till eleverna när de söker upp skolsköterskan efter att problem uppstått på grund av håltagning i öronen eller annan piercing. Så gott som alla skolsköterskorna påpekar dock att de vid förfrågan avråder eleverna att ta hål i öron eller annan piercing. En skolsköterska uppger att oroliga mödrar ringer och ber om råd om hur de ska svara deras redan allergiska barn som vill ta hål i öronen. En skola var mycket mottaglig för de råd och rekommendationer som *Allergirond i skolan* ger och ska i preventivt syfte börja informera föräldrar med barn i förskoleklass om risken att utveckla nickelallergi framförallt vid håltagning i öron.

Inomhusmiljön

Inomhusmiljön berör upplevelsen av inomhustemperatur, besvärande lukter och fuktskada. Rekommenderad inomhustemperatur är 21 grader, för hög temperatur är negativt ur två perspektiv. Dels för koncentrationen och dels för att möbler och textilier släpper ifrån sig giftiga gaser, emissioner, vid hög inomhustemperatur (Astma- och Allergiförbundet, 2002).

Det visade sig att endast två av skolorna upplevde temperaturen som lagom. Av de övriga upplevde flertalet att temperaturen var ojämn med majoritet åt det varma hållet. Vi hade själv ingen möjlighet att göra mätningar av inomhustemperaturen men på en del skolor hade fastighetsägarna med sig mätinstrument. Vid för höga eller låga värden fick fastighetsägaren möjlighet att rätta till det. På några skolor där personalen upplevde det som väldigt kallt i vissa utrymmen kunde fastighetsägaren trots detta mäta den rekommenderade temperaturen på 21 grader.

Under ronderna har det framkommit att många skolor tidigare haft fuktskador som undersökts och åtgärdats på ett bra sätt, misstänkta fuktskador tas på stort allvar av fastighetsägarna. Två skolor med liknande byggnadskonstruktion och ålder har

idag besvär med fukt i källare och trapphus. Berörda fastighetsägare är informerade och medvetna om problematiken men säger sig ej kunna eliminera problemet eftersom skolorna befinner sig på ett vattensjukt område, vilket är grundproblemet. De anser att de endast kan försöka stoppa spridningen genom god ventilation. Trots medvetenheten om fuktskador är delar av de drabbade områden elevutrymmen.

Förekomst av konstig eller besvärande lukt beskrivs på åtta av skolorna och är av mycket varierande art, från avloppslukt och matos till mer hälsovådligt som bilavgaser och unken sommarstugelukt. Liksom vad gäller fuktskador utreds konstiga och besvärande lukter av fastighetsägarna. På en av skolorna där en grundlig undersökning gjorts i ett klassrum med besvärande lukt kom de fram till att lukten inte var hälsovådlig förutsatt att särskilda vädringsrutiner följs. På den skola som besvärades av bilavgaser berodde detta på att väntande bilar stod på tomgång vid tilluftsintaget.

Ventilation

Ventilationstemat rör frågor både om den fysiska skötseln av ventilationssystemet men även subjektiva frågor om upplevelsen av otillräcklig ventilation. Frågan om tilluftsfilter byts tillräckligt ofta är av yttersta vikt då en person med pollenallergi kan uppleva väldiga besvär om inte filtret byts enligt rekommendation, två gånger per år (Asthma- och Allergiförbundet, 2002).

Ventilation visade sig vara det ämne som väckte störst uppmärksamhet vid intervjuerna. Samtliga hade synpunkter och fick komma till tals och vid ett flertal tillfällen fick vi bryta diskussionen då synpunkterna berörde frågor utöver vårt instrument. Oftast handlade det om subjektiva upplevelser och förväxling av inomhustemperatur och ventilation.

På samtliga skolor har obligatorisk funktionskontroll av ventilationssystemet utförts av kontrakterad entreprenör. Detta görs vartannat år. På fyra av skolorna fanns brister i protokollet som åtgärdats. Dock saknas det på samtliga skolor ett intyg om godkänd utförd ventilationskontroll som ska finnas väl synligt i byggnaden (Asthma- och Allergiförbundet, 2002). Fastighetsägaren förklarade bristen på intyg som en administrativ fråga.

På frågan om ventilationen trots utförd ventilationskontroll ändå inte upplevs som tillräcklig svarade sju skolor ja. En skola beskrev för oss hur de efter ombyggnad av taket i vissa klassrum täckt över ventilationsgallerna vilket innebär att den enda tilluftskällan förutom vädring försvunnit. En annan skola berättade att de inte har någon annan tilluftskälla än vädring. De anlidade därför en konsult som gjorde uträkningar om hur många fönster som bör öppnas varje rast beroende på utomhustemperatur och rastens längd. Dock fungerar inte detta alltid då vissa fönster inte är öppningsbara. En av skolorna som upplevde ventilationen som otillräcklig är relativt ny med ett helt nytt ventilationssystem. Varje klassrum har en egen manöverpanel med instruktioner om inställning av önskad ventilation och temperatur. Denna anses dock allt för avancerad. På flera skolor har det framkommit att elevantalet successivt ökat och att ventilationen nu är underdimensionerad.

Tre skolor upplevde ventilationen som tillräcklig. Av dessa har en av skolorna ett nytt överdimensionerat ventilationssystem för att vara förberedd på framtida ökning av elevantal i klasserna. En av skolorna genomskades av hög medvetenhet om inomhusmiljöns betydelse för hälsan, bland annat astma och allergi. Här har skolsköterskan och vaktmästaren gått kurs och lärt sig att göra egna enkla mätningar av inomhusmiljön. Detta har tillsammans med en enkätundersökning på skolan mynnat ut i förbättringar av bland annat ventilationen.

Endast en av skolorna byter filter enligt rekommendation. Övriga säger sig göra det vid behov vilket innebär en gång om året.

Byte av tilluftsfilter samt utförande och resultatet av den obligatoriska funktionskontrollen av ventilationssystemet har inte skolan någon kontroll över. Detta åligger fastighetsägarens entreprenörer vilka är olika beroende på vilken stadsdel skolan ligger i. Därför skiftar det också mellan skolorna vad gäller uppfattningen om hur drift och underhåll av ventilationen fungerar.

Pälsdjur

Pälsdjurstemat innehåller frågor om allmän information skett om vikten av att byta kläder, tvätta håret, duscha efter ridning samt att ej gå till skolan i kläder som varit i direkt kontakt med pälsdjur. Finns det i så fall regler och rekommendationer för detta som alla känner till eftersom djurepitel kan vara en utlösande faktor vid allergisk astma. Därför är det av vikt att ytterkläder inte förvaras i klassrummen, istället bör det finnas enskilda väl ventilerade skåp för klädförvaring (Astma- och Allergiförbundet, 2002).

Rutiner gällande allmän information om pälsdjur finns inte på någon av de tio skolor vi intervjuat. Flertalet säger sig informera elever och personal vid behov när det finns något barn eller personal med pälsdjursallergi. En skola informerar sina elever i ämnet "Livskunskap". En annan skola har tidigare genomfört allergirond och då gått ut med allmän information till eleverna gällande vikten av hänsynstagande till pälsdjursallergiker, detta är dock inget som görs regelbundet.

Det är bara en skola som har tillgång till ventilerade skåp för klädförvaring, emellertid använder eleverna inte sina skåp för detta ändamål på grund av stöldrisken. Samtliga låg- och mellanstadieskolor har kapprum för förvaring åt skor och ytterkläder, men ytterkläder förekommer ändå i klassrummen på enstaka skolor, åter igen på grund av stöldrisk.

Parfym

Parfym kan också orsaka allergisk astma, därför frågas här efter om allmän information givits om vilken betydelse parfym, hårspray och andra starka dofter har för allergiker. Särskilt viktigt är detta i samband med idrott då de med ansträngningsutlöst astma är extra känsliga efter ansträngning (Astma- och Allergiförbundet, 2002).

Responser på detta tema är liknande med pälsdjurstemat, endast en av skolorna har rutiner gällande allmän information angående parfym och andra starka dofters betydelse för allergiker. Detta är samma skola som tidigare nämndes ha

genomfört allergirond. På den skola där ämnet "Livskunskap" undervisas sker allmän information om parfymer och hårspray men inte direkt ur ett astma- och allergiperspektiv. Istället lyfts frågan som en allmän trevnadsfråga vid idrotten. Vår erfarenhet visar även att i de fall det finns eller funnits personal med överkänslighet för starka dofter har denna fråga tagits upp bland personal och elever som berörs. Två av skolornas skolsköterska tar upp ämnet ur ett hygienperspektiv vid hälsosamtal i årskurs fyra eller fem, inte ur astma- och allergiperspektiv.

Växter

Växter kan vara mycket besvärande för många allergiker och därför ställs frågan om det förekommer allergiframkallande eller giftiga växter (Astma- och Allergiförbundet, 2002) som till exempel vanligt förekommande Benjaminfikus.

Vår undersökning visar på att många skolor är mycket medvetna om allergiframkallande och giftiga växter. Två skolor har gjort en utrensning av hälsovådliga växter och köpt nya allergivänliga växter. Detta till trots stöter vi på Benjaminfikus på många av skolorna. För att understryka sin medvetenhet har några skolor uppmärksammat oss på att de vid juletid undviker hyacinter och julgranar som kan vara starkt allergiframkallande.

När det gäller utemiljön kan pollen och starka dofter vara mycket besvärande för många allergiker. Därför är det av vikt att exempelvis björk, hassel, sälg, syren, balsampoppel, spirea och jasmin inte förekommer direkt utanför fönster eller luftintag, vilket det inte gör på någon skola. På ett par skolor förekommer syren och jasminbuskar vilka är placerade en bit från skolbyggnaderna.

Två av skolorna planerar en ombyggnad av skolgårdarna. Det framkom att fastighetsägarna har kontakt med Alnarps Lantbruksuniversitet vid planering av växtval så att det blir en bra miljö även för astmatiker och allergiker.

Rökning

Temat rökning gäller tobakslagen och dess efterföljelse samt frågor om elevernas rökvanor och information om allergirisker med rökning. Målsättningen är att ingen mot sin vilja skall behöva utsättas för tobaksrök då röklukt i kläder, hår och andedräkt kan utlösa allergisk astma (Astma- och Allergiförbundet, 2002).

Samtliga fokusgrupper känner till gällande tobakslag men det är bara fyra skolor som kan leva upp till den. Enligt gällande tobakslag (1993: 581) 2§ är rökning förbjuden i de lokaler som är avsedda för barnomsorg eller skolverksamhet samt på skolgårdar och motsvarande områden utomhus vid förskolor och fritidshem. Samtliga skolor har avvecklat sin röktrum, trots detta bryter personalen på fyra skolor tobakslagen genom att rökning sker på ovannämnda platser. Ytterligare två skolor bryter mot tobakslagen men då är det de äldre eleverna, 15-20 år som vid dåligt väder röker på skolgården eller på toaletterna i källaren.

På de skolor där tobakslagen inte efterföljs förekommer röklukt där den inte borde vara. En negativ konsekvens på en av skolorna är att det inte går att vädra på vissa delar av skolan om de inte vill ha in besvärande röklukt.

Information till elever om allergirisk med passiv och aktiv rökning sker överlag på samtliga skolor med olika metoder anpassade till elevernas ålder. Detta kan vara i form av ämnet "Livskunskap", ANT-information i läroplan (Alkohol, Narkotika och Tobak), besök av "Non-smoking Generation" och genom hälsosamtal med skolsköterskan. Uppföljning av elevernas rökvanor är relevant endast på åtta av skolorna då de andra skolorna är årskurs F-3. Av dessa skolor följs rökvanorna upp på sex av dem, en uttrycker tidsbrist som orsak till att inte göra uppföljning, en annan svarar helt enkelt "Nej" på vår fråga och övriga har skilda metoder.

Kost

Andelen barn med födoämnesöverkänslighet stiger under skolåren. Vanligast är allergi mot nötter, jordnötter och skaldjur. Dessa allergen står av två orsaker för merparten av livshotande och dödliga reaktioner. Dels för att de är starka allergen och dels för att nötter eller rester av nötter ofta förekommer dolt i sötsaker (Bengtsson et al, 1999).

Kosttemat innefattar skolmåltidspersonalens kunskap och rutiner gällande specialkost till födoämnesallergiker. Skolmåltidspersonalen måste vara väl kunnig om de olika allergi- och överkänsligheter som förekommer i skolan (Astma- och Allergiförbundet, 2002). Denna kunskap syns tydligt på samtliga skolor då all hantering av mat till eleverna sker exemplariskt. Personalen säger sig själv vara *".../ väldigt hårt drillade"* då de får

kontinuerlig fortbildning. Samtliga har god kunskap om hur viktigt det är att allergiker inte får i sig något de inte tål. Vidare finns det dokumenterade rutiner för hantering av specialkost till födoämnesallergikerna så att även vikarier kan beakta dessa. Det framkom även att dagens elever med födoämnesallergi har en hög grad av medvetenhet och insikt i sin sjukdom. Högallergena födoämnen såsom nötter, mandel och jordnötter förekommer inte i skolmaten.

Lokalvård

Lokalvård berör upplevelsen av hur städningen fungerar i skolans olika lokaler. För att underlätta kommunikationen mellan lokalvårdare och skolans personal bör ett städschema finnas som alla känner till för varje lokal. På så vis kan personalen underlätta för lokalvårdarna att komma åt dammet. Ur astma- och allergisynpunkt bör städning inte ske under pågående verksamhet, det är också viktigt att material som inte används är undanplockat i stängda skåp för att inte samla damm. Även frågan om beaktning av städbarhet vid nyanskaffning av möbler och annan inredning ställs då dammfällor på sikt bör byggas in eller bort (Astma- och Allergiförbundet, 2002).

De enskilda skolorna bestämmer själv hur städningen ska ske, antingen via miljöcertifierade entreprenörer eller med egen personal som städar dagtid. Flertalet skolor har lokalvård via entreprenör som enbart städar det som avtalats i kontraktet. De skolor med egen städpersonal upplevde oftare att både städ och kommunikation mellan skolans personal och lokalvårdare fungerade mycket bra och tyckte att detta argument vägde tyngre än att ha kvällsstäd som rekommenderas ur astma och allergisynpunkt.

På de fyra skolor som upplevde att städningen inte var till belåtenhet berodde det oftast på faktorer som dålig kommunikation mellan skolans personal och

entreprenörerna och bristen av väl fungerande städschema. Likaså tog inte skolans personal sitt ansvar i att förbereda och underlätta inför städningen genom att till exempel sätta upp stolar på borden och göra golvet fritt från grövre skräp. Viktigast med städningen av golv är att den sker varje dag med en bra metod. Moppling bör ske med rena redskap med en dammsamlade effekt, som fuktig eller torr metod.

Storstädning sker minst en gång om året på samtliga skolor. På de skolor som har städning via entreprenör ingår aldrig tvätt eller byte av textilier som till exempel gardiner, mattor och kuddöverdrag eftersom kostnaden för detta är allt för hög. Vissa skolor tvättar själv vid behov i egen tvättmaskin på skolan eller hemma. Problemet är då att textilierna inte flamsäkras.

När det gäller beaktning av städbarheten vid nyanskaffning av möbler och inredning skiljde det sig åt mellan skolorna. En rektor uttryckte det som ”*drömmen*” att ha skåp med dörrar för förvaring av material som inte används medan en annan argumenterade mot stängda skåp och motiverade detta ur en pedagogisk synvinkel. Det framkom på en skola att elevrådsrepresentanterna fått kommunen att betala nya elevskåp och att skolan då skjutit till pengar för att få mer lättstädade skåp med sluttande tak. Samma skola hade även köpt in nya bänkar med hjul som underlättar städningen.

Resultatdel II

Syftet med denna resultatdel är främst att fullfölja vårt uppdrag från Miljöförvaltningen. Vi anser att det inte ligger i allmänhetens intresse att veta vilken skola vi redogör för, därför har vi valt att redovisa dem anonymt och benämner dem som skola A till och med skola J. För att underlätta för läsaren redovisar vi temaresultaten i samma ordning som de har i *Allergirond i skolan*, vilka är; hälsa, inomhusmiljö, ventilation, rökning, pälsdjur, parfym, växter, kost och lokalvård. En kort beskrivning av varje skola inleder resultatet.

Skola A

Representerar en av två gymnasieskolor i centrala Malmö. Skolan står inför ett nytt skede och det var bra uppslutning av berörda nyckelpersoner som ville ta *Allergirond i skolan* i beaktelse inför kommande ombyggnad. Då skolan är gammal är bland annat ventilationen underdimensionerad för det antal elever som går där i dag. Skolmåltidspersonal kunde inte närvara men efter avslutad intervju tog vi kontakt med dem för att få våra frågor besvarade.

Då gymnasieskolan inte är obligatorisk sker hälsosamtalen på frivillig basis vilket har resulterat i att skolsköterskan inte kan uppge faktiskt antal allergiker. I en enkätundersökning som utförts bland personalen visade det sig att hälsobesvär som irritationer i ögon, näsa eller hals, huvudvärk, trötthet i stor utsträckning förekommer på skolan. Särskilt tydligt blir detta efter längre lov. Ingen information om risken att utveckla nickelallergi sker i preventivt syfte.

De besvär som beskrivs under temat hälsa kan ha samband med att skolan besväras av fukt i källare och trapphus vilket frågas efter i temat inomhusmiljö. Likaså besväras elever och personal av kalla lokaler och lärarna möts därför ofta av elever med ytterkläder på lektionstid.

Det faktum att ventilationen på skolan upplevs som otillräcklig kan ha anknytning till att ventilationsgallerna i vissa klassrum efter ombyggnad är halvt täckta. Tilluftsfilter byts vid behov.

Skolan känner till gällande tobakslag men denna åtföljs inte alltid av eleverna som vid regnigt väder röker på toaletterna i källaren. Eleverna informeras om allergiriskerna med rökning och passiv rökning och då rökvanorna följts upp visar det sig att rökning har minskat bland eleverna.

Skolan har inga regler eller rekommendationer för allmän information till eleverna inom temana pälsdjur och parfymer.

Inga giftiga eller allergiframkallande växter förekommer på skolan. De starkt doftande utväxter som finns är belägna långt från fönster och luftintag.

Skolmåltidspersonalen har god kunskap om hur viktigt det är för allergiker att inte få i sig något de inte tål. De har väl dokumenterade rutiner för hantering av specialkost till födoämnesallergikerna så att även vikarier kan beakta dessa. Från storköket kommer namnade kantiner till de elever som har födoämnesallergi. Skolkök och matsal är beläget i källaren intill utrymmen med fuktskador. Personalen besvärar sig av detta när dörrarna till skadade utrymmen står öppna samt då de kommer tillbaka efter längre ledighet.

Denna skola är en av dem som förespråkar egen personal som städar dagtid under pågående verksamhet framför städning utlagd på entreprenör utanför pågående verksamhet.

Skola B

Är en grundskola med årskurs F-6 belägen i stadens utkanter där alla berörda nyckelpersoner utom skolsköterskan och vaktmästaren ingick i fokusgruppen. Frågor gällande skolsköterskans ansvarsområde blev besvarade via mail-kontakt.

Vid en tidigare enkätundersökning hos personalen framkom det att personalen framför allt besvärar sig av ögonirritation och örontryck. För att undersöka förekomsten av allergier bland eleverna har skolsköterskan gått runt i samtliga klasser och frågat eleverna om de har någon form av allergi. På detta svarade 24 av skolans 280 elever ja. Skolan har ingen allmän handlingsplan gällande barn som får svåra allergiska reaktioner men vid enskilda fall av svårt allergiska barn informeras klassläraren om var medicin finns. Ingen information om risken att utveckla nickelallergi sker i preventivt syfte.

Inomhustemperaturen är en av de frågor som berörs i temat inomhusmiljö, på denna skola upplevs temperaturen för hög. Då fastighetsägaren kontrollerar tilluftstemperaturen innan intervjun uppmäts den till 21 grader vilket är för högt, sänker den därför till 19 grader.

Överlag upplevdes ventilationen som tillräcklig. Tilluftsfilter byts vid behov och senaste byte var efter pollensäsongen i höstas.

Skolan känner till och följer tobakslagen. Det finns inte så många rökare kvar av personalen eftersom de flesta har gått på sluta röka kurs. Eleverna informeras om

allergiriskerna med rökning och passiv rökning, då det finns behov följs elevernas rökvanor upp.

Skolan har inga regler eller rekommendationer för allmän information till eleverna inom temana pälsdjur och parfymer.

Skolan har hög medvetenhet gällande allergiframkallande och giftiga växter. De har gjort en utrensning av dessa och köpt in nya allergivänliga växter.

Skolmåltidspersonalen har god kunskap om vikten av att allergiker inte får i sig något de inte tål. Väl dokumenterade rutiner för hantering av specialkost till födoämnesallergiker finns så att även vikarier kan beakta dessa. Namnade kantiner med specialkost kommer från storköket till de elever som har födoämnesallergi.

Städningen fungerar inte helt problemfritt på skolan. Främsta problemet är bristande kommunikation, trots den loggbok som ska fungera som en länk, mellan skolans personal och entreprenörerna. Personalen brister i att förbereda inför städning genom att inte plocka undan på horisontella ytor samt göra golv fria från stolar och grövre skräp. Gymnastiksalen har kvällsuthyrning och städas innan denna vilket betyder att barnen alltid får en smutsig gymnastiksal.

Skola C

Representerar den andra gymnasieskola vi varit på. Det är en äldre skola som nyligen fått delar av skolan renoverad och står nu inför en fortsatt upprustning. Det var en bra uppslutning av berörda nyckelpersoner, dock saknades skolmåltidspersonal och representant från städentreprenören. Efter avslutad intervju tog vi kontakt med skolmåltidspersonalen på skolan och fick våra frågor besvarade.

Även här har en enkätundersökning bland personal utförts där det framkommit klagomål på huvudvärk. Framför allt av dem som befinner sig i den byggnad som ej är färdigrenoverad. Skolsköterskan estimerar antalet allergiker mellan 50-60 % och det är ”upp till eleven” att veta vad de måste undvika för att må bra. Därför finns det ingen direkt handlingsplan om vad personalen ska göra om en elev får en svår allergisk reaktion. Ingen information om risken att utveckla nickelallergi sker i preventivt syfte.

Avseende inomhusmiljön så tenderar inomhustemperaturen att bli för hög. Det har utförts en grundlig undersökning av golvbjälklag och mattor i ett klassrum med besvärande lukt. Resultatet visar att lukten inte är hälsovådlig förutsatt att särskilda vädringsrutiner följs.

Ventilationen upplevs som otillräcklig i de delar där den enda tilluftskällan är vädring. Därför anlätades en konsult som räknade ut hur många fönster som bör öppnas varje rast, beroende på utomhustemperatur och rastens längd, för att få ett bra luftombyte. Tyvärr fungerar inte detta då vissa fönster inte är öppningsbara. Tilluftsfilter byts vid behov.

Skolan känner till gällande tobakslag, denna åtföljs inte alltid av eleverna som ibland röker på skolgården. Eleverna informeras om allergiriskerna med rökning

och passiv rökning i ämnet ”Livskunskap”. Rökvanorna följs inte upp med argumentet ”tidsbrist”.

Skolan har inga regler eller rekommendationer för allmän information till eleverna om allergirisk med pälsdjur och parfym, men ämnet ”Livskunskap” tar upp det ur ett allmänt perspektiv. På grund av stöldrisk förvaras inte ytterkläderna i de väl ventilerade skåp som finns att tillgå.

Skolan har inga växter i elevutrymmen, till jul finns en plastgran. De starkt doftande växter som finns på skolgården sitter inte i närheten av luftintag eller fönster. Vid planeringen av den nya skolgården som planeras tar fastighetsägaren hjälp av Alnarps lantbruksuniversitet.

Skolmåltidspersonalen har god kunskap om hur viktigt det är för allergiker att inte få i sig något de inte tål. Väl dokumenterade rutiner för hantering av specialkost till födoämnesallergiker finns så att även vikarier kan beakta dessa. Från storköket kommer namnade kantiner till de elever som har födoämnesallergi.

Städning sker under pågående verksamhet och upplevs generellt sett fungera bra. Enligt skolans egen utsago har den konsult som anlitas beskrivit städningen vara på ”allerginivå”. Vidare gjorde konsulten mätningar före och efter städning och konstaterade att värden efter städning ofta var sämre än innan.

Skola D

Denna skola är en liten privat skola och hyser årskurs F-3 samt förskoleverksamhet. Deltagare vid rondens var verksamhetsansvarig och skolsköterska. Måltidspersonalen träffade vi efter intervjun och kunde komplettera med de frågorna.

De hälsobesvär som tas upp vid intervjun förekommer bland personalen i form av trötthet och tyngdkänsla i huvudet, dock ej i stor utsträckning. Endast ett av skolans cirka 65 barn lider av någon form av allergi. Om det blir aktuellt finns en handlingsplan samt foto på berört barn i medicinskåpet som all personal känner till. Fram till nu har ingen information om risken att utveckla nickelallergi skett i preventivt syfte, men skolsköterskan ska börja informera föräldrar i årskurs F om detta.

Inomhustemperaturen upplevs ojämn beroende på årstiderna. Trots att ventilationen är ombyggd då barnantalet utökades upplevs den inte som tillräcklig i salarna. Tilluftsfilter byts enligt rekommendation, två gånger per år.

Skolan känner till och följer gällande tobakslag. Då barnen är för små sker ingen information om allergirisker med rökning och passiv rökning. Likaså följs inga rökvanor upp.

Skolan har inga regler eller rekommendationer för allmän information till eleverna inom områdena pälsdjur och parfym då barnen anses vara för små.

Inga allergiframkallande och giftiga växter förekommer såväl inomhus som utomhus.

All mat lagas av en på skolan anställd kock. Kocken känner alla barn väl och har därmed god kontroll över vad barn med födoämnesallergi bör undvika. Det finns dokumenterade rutiner för hantering av specialkost till barn med födoämnesallergi så att även en vikarie kan beakta dessa.

Skolan har en egen lokalvårdare som städar på morgonen innan verksamheten är igång. Det åligger lärarna att själva torka av hyllor, fönsterbänkar och horisontella ytor, inga stängda skåp för förvaring finns. Två gånger per termin utlyser skolan städdag då föräldrarna är delaktiga.

Skola E

Är en grundskola med årskurs F-6 och ligger i en stadsdel utanför centrum. Denna skola präglas av en hög miljömedvetenhet och aktivt intresse i astma- och allergifrågor. Skolan har tidigare utfört *Allergirond i skolan* och låg ibland före frågorna i checklistan. Rektorn visade stort engagemang och hade sammankallat berörda nyckelpersoner, därmed blev svaren representativa för skolan. Förutom fokusgruppen var även en journalist och en fotograf närvarande.

Hälsobesvär förekommer inte i stor utsträckning på skolan. Vid frågan om hur många allergiker det finns på skolan får vi svaret *".../känsla av att det är färre än på andra ställen"*. Tre barn på skolan har akutmedicin och berörd personal vet vad de ska göra om dessa får svåra allergiska reaktioner. Ingen information om risken att utveckla nickelallergi sker i preventivt syfte.

Gällande inomhustemperaturen så håller den sig på 20-21 grader och upplevs som behaglig.

Skolverksamheten är uppdelad på tre hus och i ett av dessa upplevs ventilationen som otillräcklig. Tilluftsfilter byts vid behov, i år skedde det innan sommarlovet.

Skolan känner till och följer gällande tobakslag. Eleverna informeras om allergiriskerna med rökning och passiv rökning då detta står skrivet i läroplanen. I årskurs 5 följs elevernas rök- och alkoholvanor upp.

Vid förra allergironden skedde allmän information bland annat om vikten av att byta kläder efter kontakt med pälsdjur, men det finns inga regler och rekommendationer för detta. Däremot finns det regler och rekommendationer gällande parfymers betydelse för allergiker.

Vad gäller utemiljön finns inga allergiframkallande växter i närhet av luftintag och fönster. Däremot förekommer en och annan Benjaminfikus inne på skolan.

Skolmåltidspersonalen har god kunskap om hur viktigt det är för allergiker att inte få i sig något de inte tål. Väl dokumenterade rutiner för hantering av specialkost till födoämnesallergiker finns så att även vikarier kan beakta dessa. Från storköket kommer namnade kantiner till de elever som har födoämnesallergi.

Beroende på vem från städbolaget det är som städar fungerar det från och till. Städningen sker kvällstid förutom gymnastiksalen som städas på morgonen så att eleverna alltid får nystädat. Städbarheten beaktas vid nyanskaffning av möbler

och ”.../ *det hade varit drömmen*” att ha fler skåp med dörrar för att få bort dammfällor.

Skola F

Detta är en grundskola med klasserna F-5 belägen utanför stadskärnan. Vid allergironden var enbart skolsköterskan och fastighetsägaren kallad av biträdande rektor. Efter rondens kompletterade lokalvårdaren de frågor som rörde lokalvården.

Skolan uppger sig inte uppleva hälsobesvär i större utsträckning. Antal allergiker uppgår endast till cirka 7-8 %. Det förekommer elever som på läkarintyg ska ha allergistädade lokaler. Personalen har kännedom och kan hantera svårt allergiska elevers medicinering. I årskurs fyra har skolsköterskan enskilda hälsosamtal med eleverna där allergikerna får viss information om sin allergi, dock ingen information om risken att utveckla nickelallergi sker i preventivt syfte.

Inomhustemperaturen upplevs som för hög i samtliga salar. Någon fuktskada misstänks inte däremot förekommer det en konstig och besvärande lukt i en del av skolan. Detta är i skrivande stund under utredning.

Ventilationen upplevs som otillräcklig och tilluftsfiltret bytas endast vid behov.

Skolan känner till gällande tobakslag men följer den inte då det förekommer rökning i skolans lokaler. Rökluften går in i ventilationen och sprids i delar av skolan. Eleverna informeras om allergiriskerna med rökning och passiv rökning och i årskurs fem sker information från Non Smoking Generation med uppföljning.

Skolan har inga regler eller rekommendationer för allmän information till eleverna inom teman pälsdjur och parfymer. Men i ett hygiensamtal som skolsköterskan har med samtliga elever i årskurs fem talar hon allmänt om hygienartiklar.

Inga allergiframkallande och giftiga växter förekommer vare sig inomhus eller utomhus.

Skolmåltidspersonalen har god kunskap om hur viktigt det är för allergiker att inte få i sig något de inte tål. Väl dokumenterade rutiner för hantering av specialkost till födoämnesallergiker finns så att även vikarier kan beakta dessa. Från storköket kommer namnade kantiner till de elever som har födoämnesallergi.

Städningen sker efter verksamhetens slut enligt ett varannan dag schema som innebär städning två gånger ena veckan och tre gånger andra veckan i klassrum och slöjdsalar, toaletter städas varje dag. Trots att det förekommer elever som enligt läkarintyg ska ha allergistädade lokaler sker detta inte enligt lokalvårdaren. Städningen är utlagd på entreprenad och det är endast en personal som ansvarar för städningen på hela skolan. Personalen upplever att städningen inte fungerar optimalt.

Skola G

Detta är en grundskola med årskurs F-6 belägen i stadskärnan. Skolbyggnaden är av äldre konstruktion. Till intervjun hade rektor kallat skyddsombud,

fastighetsägaren och en elevrepresentant som dessvärre var sjuk. Innan vi lämnade skolan hade vi även träffat skolsköterskan och skolmåltidspersonalen som besvarade de frågor som berörde dem.

Hälsobesvär visar sig inte i stor utsträckning på skolan. Skolsköterskan kan inte svara på frågan om hur många allergiker som finns på skolan. När det finns elever med allergier informeras berörd personal om vad de ska göra om en dessa får svåra allergiska reaktioner. Ingen information om risken att utveckla nickelallergi sker i preventivt syfte.

Inomhustemperaturen erfars genomgående som för kall. I källaren där omklädningsrum till idrotten är belägna misstänks fuktskada, därtill förekommer konstig och besvärande lukt och genomgående upplevs ventilationen som tillräcklig, tilluftfilter byts vid behov.

Skolan känner till gällande tobakslag och säger sig följa den, men rökning sker på skolans område dock på en plats eleverna inte har tillgång till. Inom ramen för ANT-informationen informeras skolans elever om allergirisken med rökning och passiv rökning. Emellertid följs inte elevernas rökvanor upp.

Skolan har inga regler eller rekommendationer för allmän information till eleverna inom temana pälsdjur och parfym. Denna information sker integrerat i undervisningen.

Inga allergiframkallande och giftiga växter förekommer såväl inomhus som utomhus. Av hänsyn till allergiker har skolan juletid en plastgran.

Skolmåltidspersonalen har god kunskap om hur viktigt det är för allergiker att inte få i sig något de inte tål. Väl dokumenterade rutiner för hantering av specialkost till födoämnesallergiker finns så att även vikarier kan beakta dessa. Från storköket kommer namnade kantiner till de elever som har födoämnesallergi.

Städningen är utlagd på entreprenad, sker efter skoltid och fungerar bra. Vid intervjun framkommer att det är olika undanplockat i klassrummen inför städning beroende på klassläraren. Den finns en del skåp med dörrar och skolan önskar sig fler för att på sikt bygga bort dammfällor.

Skola H

Detta är en grundskola som ligger i ett invandrartätt område. Undervisning bedrivs i årskurs F-6 med en del i Montessoriverksamhet. Skolan genomsyras av hög medvetenhet om inomhusmiljöns betydelse för hälsan, bland annat astma och allergi. Skolsköterskan och vaktmästaren har utbildats i att utföra enkla mätningar av inomhusmiljön. Detta har tillsammans med en enkätundersökning på skolan mynnat ut i förbättringar av inomhusmiljön.

Hälsobesvär förekommer numera inte i stor utsträckning på skolan. De allergiker som finns på skolan är födoämnesallergiker. Skolsköterskan och berörd klasslärare innehar information om hur de ska handla om ett barn får en svår allergisk reaktion. I samband med hälsosamtal i årskurs fyra informeras eleverna preventivt om risken att utveckla nickelallergi.

Efter många år av problem upplevs inomhusmiljön som trivsamt och skolan har numera ett väl fungerande ventilationssystem. Tilluftsfilter byts enligt rullande schema och vaktmästaren tillägger att rytmen är fel då det senast byttes i våras.

Skolan känner till gällande tobakslag men följer den inte då det förekommer rökning på skolans område. Detta får till följd att vissa fönster som vetter ut mot området inte kan öppnas då röken kan vara besvärande. I årskurs sex informeras eleverna om allergiriskerna med rökning och passiv rökning. Ertappas någon elev med att röka kallas dennes föräldrar till samtal med klasslärare och skolsköterskan.

Skolan har inga regler eller rekommendationer för allmän information till eleverna inom temana pälsdjur och parfym. Vid behov lyfts frågorna upp.

Vad gäller utemiljön finns inga allergiframkallande växter i närhet av luftintag och fönster. Inga allergiframkallande och giftiga växter förekommer inomhus.

Skolmåltidspersonalen har god kunskap om hur viktigt det är för allergiker att inte få i sig något de inte tål. Väl dokumenterade rutiner för hantering av specialkost till födoämnesallergiker finns så att även vikarier kan beakta dessa. Personalen uppger sig vara "*väldigt hårt drillade*" då de ständigt uppdateras. Från storköket kommer namnade kantiner till de elever som har födoämnesallergi.

Skolan har egna anställda lokalvårdare som städar under pågående verksamhet. Fokusgruppens deltagare är medvetna om att detta inte rekommenderas ur astma- och allergisynpunkt men anser att fördelarna med städning dagtid väger tyngre. Gymnastikhallen städas på morgonen innan undervisningen påbörjas. Kommunikation mellan lärare och städpersonal fungerar mycket bra. Dock är det svårstädat i Montessoriklassrummet där allt material i pedagogiskt syfte alltid står framme.

Skola 1

Skolan bedriver verksamhet från årskurs F-9 och representerades enbart av rektorn. Efter avslutad intervju träffade vi skolmåltidspersonalen och fick svar på de frågor som gällde dem. Skolsköterskan, som inte var kallad, kompletterade i efterhand sina svar via telefon.

Förekomst av hälsobesvär har minskat och finns inte i större utsträckning. Skolsköterskan skattar antalet allergiker till cirka 40 %. När det gäller personalen i de yngre klasserna anser skolsköterskan att de har god kännedom om allergi. Det finns en utarbetad handlingsplan och information om var medicin till berörda elever finns. Däremot finner skolsköterskan det svårare att utarbeta en handlingsplan för eleverna på högstadiet vilket gett till följd att det i nuläget inte finns någon. Skolsköterskan och studie- och yrkesvägledaren har ett gott samarbete gällande information till allergiska elever om riskyrken. Ingen information om risken att utveckla nickelallergi sker i preventivt syfte men vid förfrågan om håltagning avråds det alltid.

Inomhustemperaturen upplevs som ojämn. Orsaken till detta är att reglaget för temperaturinställning för varje klassrum är alltför avancerat för personalen. Det

förekommer avgaser som besvärande lukt vid sylvöjden då det står bilar på tomgång vid tilluftsintaget.

Skolan har nyligen genomgått en renovering och bland annat fått ett helt nytt ventilationssystem som är överdimensionerat för antalet elever per klass.

Skolan känner till gällande tobakslag men följer den inte då det förekommer rökning på skolans område. På idrotten informeras eleverna om rökning och passiv rökning ur ett prestationsperspektiv. Uppföljning om elevers rökvanor utförs kontinuerligt.

Skolan har inga regler eller rekommendationer för allmän information till eleverna inom temana pälsdjur och parfym. Vid gymnastiken sker det information om parfym, hårspray med mera men ej ur astma- och allergisympunkt.

Vad gäller utemiljön finns inga allergiframkallande växter i närhet av luftintag och fönster. Vid planeringen av den nya skolgården som planeras tar fastighetsägaren hjälp av Alnarps Lantbruksuniversitet. Däremot förekommer en och annan Benjaminfikus inne på skolan.

Skolmåltidspersonalen har god kunskap om hur viktigt det är för allergiker att inte få i sig något de inte tål. Väl dokumenterade rutiner för hantering av specialkost till födoämnesallergiker finns så att även vikarier kan beakta dessa. Från storköket kommer namnade kantiner till de elever som har födoämnesallergi.

Enligt skolsköterskan är städningen ”bedrövlig” och en fråga som bör lyftas upp. Dock tar inte skolpersonalen sitt ansvar att förbereda och underlätta städning som att plocka undan material som ej används och göra golv fria från stolar och grövre skräp. Städningen sker utanför pågående verksamhet av kontrakterad entreprenör. Gymnastikhallen städas alltid på morgonen vilket medför att eleverna alltid får en nystädad hall. Vid nyanskaffning av möbler och inredning beaktas städbarheten. Skolans elevrådsrepresentanter har fått kommunen att betala nya elevskåp och då har skolan skjutit till pengar för att få mer lättstädade skåp med lutande tak. Likaså har de köpt in nya bänkar med hjul som underlättar städningen.

Skola J

Tillhör samma rektorsområde som ovan nämnda skola och representerades av samma person. Skolan hyser elever från årskurs F-3 och halva skolan är relativt nybyggd och enligt skolsköterskan klassad som allergisanerad. Den andra halvan var till en början en barack som nu blivit permanent byggnad och är ej ändamålsenlig. Skolsköterskan kompletterade i efterhand sina svar per telefon.

Personalen har framfört sina synpunkter gällande förekomsten av hälsobesvär i stor utsträckning. Cirka 40 % av eleverna har någon form av allergi och skolsköterskan anser att skolans personal har bra inblick av samtliga elever då det är en liten skola med få elever. Det finns en utarbetad handlingsplan och information om var medicin till berörda elever finns. Ingen information om risken att utveckla nickelallergi sker i preventivt syfte men vid förfrågan om håltagning avråds det alltid.

Inomhustemperaturen upplevs som ojämn på vissa delar av skolan. I den nya delen av skolan är tendensen för varm. I ett lektrum förekommer det en mycket speciell lukt, aktuellt direktiv är att hålla dörren öppen.

Den nybyggda delen har ett avancerat ventilationssystem som inte fungerar optimalt. I taknocken finns det luckor som ska stängas och öppnas efter behov. Det finns tydliga anvisningar i varje klassrum men personalen erfar att de är för komplicerade att följa.

Skolan känner till och följer gällande tobakslag, ingen av personalen är rökare. Åldersanpassad information sker till eleverna angående allergirisker med rökning och passiv rökning.

Skolan har inga regler eller rekommendationer för allmän information till eleverna inom temana pälsdjur och parfymer.

Inga allergiframkallande och giftiga växter förekommer inomhus eller i närhet av luftintag och fönster utomhus.

Enligt rektorn har skolmåltidspersonalen god kunskap om hur viktigt det är för allergiker att inte få i sig något de inte tål. Väl dokumenterade rutiner för hantering av specialkost till födoämnesallergiker finns så att även vikarier kan beakta dessa. Från storköket kommer namnade kantiner till de elever som har födoämnesallergi.

Städningen upplevs fungera bra och sker efter avslutad verksamhet av två lokalvårdare från entreprenören. Kommunikation mellan lärare och städpersonal fungerar också bra då det finns en väl verkande loggbok.

DISKUSSION

Diskussionen är uppdelad i metoddiskussion och resultatdiskussion och försiggår av en reflektion gällande vår förförståelse.

Förförståelse

Tack vare den förförståelse vi förvärvat genom studiebesök på Fäladsskolan kunde vi under våra intervjuer argumentera och informera fokusgrupperna ur astma och allergi perspektiv. Förförståelsen gav även tyngd åt att de förslag vi kunde ge fokusgrupperna, såsom betydelsen av stängda skåp, undanplockning av material som inte används för tillfället och vikten av vädring trots väl fungerande ventilation. Förförståelsen har gett oss den kunskap inom ämnet som vi kände förväntades av oss som sjuksköterskestudenter på uppdrag av Miljöförvaltningen. Dock anser vi att denna förförståelse inte påverkat datainsamlingen eller tolkningen av vårt resultat på ett negativt vis utan stärkt vår förmåga att tänka och resonera kreativt och kritiskt.

Metoddiskussion

Under denna rubrik kommer vi att diskutera de delar av metoden som haft relevant påverkan på studiens planering och utförande.

Urval och verktyg

Som tidigare nämnts initierades projektet, som mynnat ut i detta arbete, långt innan vi tagit på oss uppgiften att utföra det. På grund av detta har vi inte haft möjlighet att påverka urval och det instrument vi använt oss av. Vi känner att urvalsförfarandet borde ha sett annorlunda ut än vad det gjorde. För att inte få ett missvisande resultat borde endast grundskolor ha inkluderats och gymnasieskolor exkluderats då vår erfarenhet är att *Allergirond i skolan* inte är lika applicerbara på dessa, bland annat då eleverna tar ett högre ansvar.

Vi har ställt oss frågan varför just dessa tio skolor anmälde sig först, vad var deras syfte? Kan det vara så att detta var de tio bästa skolorna ur astma- och allergisynpunkt, eller ville de ha hjälp med att bli bättre anpassade? Spelade de tekniska mätningar av inomhusmiljön någon roll i att dessa skolor anmälde sig först? Sett utifrån resultaten av vår studie har ett par av skolorna anmält sig av intresset att förbättra inomhusmiljön, ett par andra på grund av hög miljömedvetenhet och några har visat störst intresse för mätningarna. Samtidigt känner vi att mätningarna inte betyder så mycket om skolorna inte parallellt arbetar med de frågor *Allergirond i skolan* tar upp.

Allergirond i skolan som utgjort vår intervjuguide är som tidigare nämnts ett verktyg utarbetat av Astma- och Allergiförbundet på uppdrag av Folkhälsoinstitutet. Trots att *Allergirond i skolan* inte har validitetstestats har vi varit trygga i vetskapen om att ha en väl använd och på många skolor inarbetad intervjuguide. Nackdelarna med verktyget var att vi inte haft möjlighet att lägga till eller ta bort frågor. Att sammanställa skolornas resultat var även svårt då frågorna inte är applicerbara på alla skolor. Även då syftet med denna studie inte varit att utvärdera checklistan *Allergirond i skolan* kan vi dock konstatera med facit i hand att alla frågorna inte passar gymnasiet eller skolor som endast har årskurs F-3. Frågan om material som inte används är undanplockat är oväsentlig då klassrummen på gymnasiet inte är klassbundna och därmed inte innehåller något material. Vad gäller frågan om rökning och uppföljning av rökvanor är inte den väsentlig för årskurs F-3. Den för verktyget optimala skolan anser vi omfatta årskurs F-9.

Etiska aspekter

Problem kring samtycket kan enligt Kvale (1997) uppstå vid intervjuer när samtycket enbart givits av överordnad. Kvale (1997) menar att de anställda kan känna tvång att delta. Vi har i efterhand reflekterat över att skolpersonalen som ingick i fokusgrupperna inte alltid gett sitt informerade samtycke, detta samtycke har endast rektor eller motsvarande person som anmälde skolan till studien gjort. Det faktum att endast rektorn tekniskt sett givit informerat samtycke kan ha påverkat vad övrig personal vid intervjuerna vågade uttala sig om. Detta har vi tagit lärdom av och inser att vi borde ha sett till att samtliga deltagare gett sitt samtycke.

Datainsamling, bearbetning och analys

Den största utmaningen vid datainsamlingen låg i vår oerfarenhet av att intervjua och ovetskapen om vad som väntade oss. Tidsbrist hindrade oss från att öva oss i intervjuandets ädla konst på en skola utanför vårt urval. Således fick det bära eller brista vid första intervjun, vilken liksom följande förlöpte väl. Emellertid kände vi att förväntningarna på oss var höga eftersom vi kom på uppdrag av Miljöförvaltningen och deras egentliga syfte med vårt uppdrag var att öka kunskapen kring astma och allergi samt att aktualisera egenkontrollen. Vissa skolor trodde att vi var experter och att vi skulle upprätta handlingsplaner och åtgärdsprogram om behov för detta fanns. Detta låg dock på skolornas ansvar att upprätta. Detta missförstånd kan ha berott på otydlighet från vår och Miljöförvaltningens sida.

En av studiens möjliga svagheter är att uppslutningen av de nyckelpersoner som skulle ingå i fokusgruppen varit olika på skolorna. Varken representant för föräldraförening vid rond på lågstadieskola eller personal och elever med allergi medverkade på någon av ronderna. På två skolor intervjuade vi enbart rektorn som omöjligt kan representera alla nyckelpersoner och besitta den kunskap som vi eftersökte i fokusgrupperna. Således kan vi med facit i hand konstatera att vi utfört fem fokusgruppsintervjuer med sex deltagare eller fler och fem intervjuer med en eller tre deltagare närvarande. Vi har dock kunnat fastslå att vi fått svar på samtliga av våra frågor vid alla tio intervjutillfällen men kanske gått miste om dynamiken som fanns hos fokusgrupperna.

Naturligtvis undrar vi varför uppslutningen var så skiftande när skolorna gjort ett medvetet och frivilligt val att ingå i Miljöförvaltningens projekt samt fått både muntlig och skriftlig information om vilka personer som borde närvara. Har dessa skolor något att dölja eller var de ännu en gång enbart intresserade av de tekniska mätningarna. På några av skolorna framgick att den dåliga uppslutningen berodde på att rektor inte kallat nyckelpersonerna. Fokusgruppernas olika sammansättningar kan ha gett studien missvisande resultat. Intervjuernas förfaringssätt har oavsett uppslutning varit av skiftande karaktär. Till vår förvåning har vi till exempel varit ett redskap i en skolas försök att få till stånd de förändringar skolan anser sig vara berättigade till och som de anser åligga fastighetsägaren att utföra. Stundtals gick diskussionerna över styr och vi kände oss som en bricka i spelet. Vi har även genomfört intervjuer med samtliga nyckelpersoner närvarande och som blivit ett bra forum för dessa att diskutera vanligt förekommande problem som till exempel brister i städningen. Ofta berodde dessa problem på dålig kommunikation mellan skolans personal och städentreprenörer. Vad gäller journalistens och fotografens närvaro vid en av ronderna tror vi inte det har påverkat datainsamlingens karaktär då denna skola tidigare utfört *Allergirond i skolan*.

Då vi kände att Hartmans (1998) beskrivning av analysfasen var för övergripande valde vi att applicera de två första faserna han beskriver, planerings- och insamlingsfasen, och sedan inspireras av Dahlberg (1997) vid själva analysarbetet. Att först samla in data för att sedan analysera den liksom Hartman (1998) beskriver gjorde att vi undvek att teoretisera under datainsamlingen och därmed påverka de skolor som kom därnäst. Genom att plocka de bitar ur Hartman och Dahlberg som vi ansåg passa oss bäst fick vi först en övergripande förståelse för forskningsprocessen och sen en djupare förståelse för själva analysen genom

Dahlberg. Därmed blev resultatanalysen mer anpassad till de nio färdiga teman som *Allergirond i skolan* utgör.

Det material som varit föremål för analys var vid bearbetning tämligen omfattande och tillräckligt för att svara på studiens syfte. Dock anser vi att åtta skolor hade varit tillräckligt för en kvalitativ studie då vi stundtals fann det insamlade materialet svårt att greppa. Detta berodde delvis på att det var svårt att jämföra gymnasieskolor mot grundskolor. Därför önskar vi som tidigare nämnts att enbart F-9 skolor varit föremål för vår analys. Om materialet hade varit större i omfattning hade en kvantitativ studie varit på sin plats.

Vi är medvetna om att det kan kännas tungt och upprepande med två resultatdelar. Dock kände vi att vi inte kunde utesluta den ena framför den andra, läsaren hade då gått miste om helheten för var skola eller helheten per tema. Vi diskuterade även möjligheten att lägga resultatdel II som bilaga men avfärdade den möjligheten för helhetens skull.

Resultatdiskussion

Diskussionen följer samma temaordning som resultatet, det vill säga hälsa, inomhusmiljö, ventilation, pälsdjur, parfym, växter, rökning, kost och lokalvård.

Då inga elevrepresentanter närvarade vid intervjuerna fick vi känslan av att det främst var personalens åsikter och kanske i vissa fall hälsobesvär som framkom i första frågan: ”Förekommer hälsobesvär såsom irritationer i ögon, näsa eller hals, huvudvärk, trötthet i stor utsträckning?” Hälften av skolorna uppgav att dessa besvär förekom i stor utsträckning, vi vet inte hur det sett ut om eleverna också deltagit. Likaså när det gällde enkäter om hälsobesvär på skolorna hade endast personalen besvarat dessa.

Alla deltagarna i fokusgrupperna har inte varit förberedda och satt sig in i den del av *Allergirond i skolan* som berörde dem. Ett exempel där svaren har varit av mycket varierande art är frågan om antal allergiker. Detta kan dels bero på skolsköterskornas olika tillvägagångssätt för att få fram siffrorna. Skolsköterskan på skola B gick runt i klasserna och frågade eleverna vem som var allergiker medan övriga gjorde uppskattningar. De varierande uppgifterna kan även bero på att skolorna A och C är gymnasieskolor där man räknar med att eleverna tar ett större ansvar och heller inte har någon skyldighet att rapportera hälsobesvär till skolsköterskan, då samtalen är frivilliga på gymnasiet. En annan orsak kan vara olika benägenhet att rapportera om besvären. På skolan H där övervägande elever är av utländsk härkomst förekom endast matallergier, inga andra allergier enligt skolsköterskan. Beror detta på genetiska faktorer, miljöfaktorer i de fall barnen endast delvis vuxit upp i Sverige eller beror det på underrapportering?

Den miljöcertifierade skolan, skola E, utmärker sig som en bra skola ur astma och allergisynpunkt. Vi finner det extra intressant att fokusgruppen säger vid intervjun angående antal allergiker på skolan att de har ”.../ känsla av att det är färre än på andra ställe”. Om detta beror på skolmiljön eller den miljö barnen lever i hade varit av intresse att veta, detta överlåter vi med varm hand åt kommande forskare att undersöka.

Vad gäller inomhustemperaturen har det visat sig vid ronderna på de tio skolorna vara ett ändlöst diskussionsämne. Inomhustemperaturen är en subjektiv upplevelse och många av dem som ansåg temperaturen för låg var stillasittande större delar av dagen, således är det svårt att avgöra vems känsla som var den rätta. Därför, med facit i hand, riktar vi kritik mot oss själva för att vi inte haft med oss en termometer, detta hade många gånger satt punkt för långa och ofruktsamma diskussioner mellan fokusgrupp och fastighetsägare. På de ställen vi kunde mäta temperaturen men personalen ändå inte var nöjda beslöt sig fastighetsägarna att "logga" temperaturen, det vill säga att mäta den under en längre tid.

De utrymmen som trots medvetenhet om fuktskador på skola A och G används som elevutrymmen utgör hälsofara för allergiker och astmatiker men även för barn utan dessa diagnoser. Detta visar tydligt den finska studie som har funnit signifikanta samband mellan fuktskador i tegelskolor och symtom från andningsvägarna hos skolbarn. I dessa skolor upptäckte forskarna förhöjda värden av luftburen svamp som en konsekvens av fuktskadorna (Meklin et al, 2002). Även Emenius (2003) har funnit liknande samband gällande fukt- och mögelskador i bostäder, att långvarig exponering ökar risken för tidiga astmasymtom. Fokusgruppen på skolorna i vår studie försvarar sig med att det område där fukten är, inte utnyttjas som undervisningslokaler.

På skola I som besvärades av bilavgaser berodde detta på att väntande bilar stod på tomgång vid tilluftsintaget. Vi rekommenderade rektorn att sätta upp en skylt om "Tomgång förbjuden – Tilluftsintag" då Emenius (2003) avhandling även styrker sambandet mellan exponering för luftföroreningar innehållande kvävedioxid från bland annat bilar och återkommande astmasymtom.

När det gäller byte av tilluftsfilter var vi och fastighetsägarna av olika åsikter. Vår erfarenhet är att filtret ska bytas två gånger per år varav en av gångerna efter pollensäsong. Detta stärks av Wickman (1999) som menar att innemiljön är en skyddande miljö för allergiker förutsatt en god ventilation med filtrering av tilluften. Fastighetsägarnas uppfattning är byte vid behov vilket kan innebära att byte infaller mitt under pollensäsong, som i skola H: s fall. Vi har direkt till ansvariga ställt frågan varför det förhåller sig på detta viset, men inte fått ett klart svar. Kan det bero på okunskap från fastighetsägarnas sida, eller på ekonomiska begränsningar?

Trots att obligatorisk ventilationskontroll utförts och brister åtgärdats upplevs ventilationen som otillräcklig på sju av skolorna. Detta kan vara en subjektiv upplevelse men även en realitet att det befintliga ventilationssystemet är otillräcklig. Då ventilationen är den viktigaste byggnadsfaktorn för allergiker (Sundell, 1999) anser vi att dessa upplevelser ska tas på allvar och tekniska mätningar bör utföras. Dessa behöver inte vara så kostsamma och avancerade. Skolsköterskan och vaktmästaren på skola H har utbildats i att utföra enkla mätningar av inomhusmiljön som för deras del mynnat ut i förbättringar av ventilationen. Personal på fler skolor borde enligt vår mening få möjlighet att utbildas i att göra detta. Förklaringen på dålig ventilation på skola J är att personalen inte kan ställa in det system som nyligen installerats. Detta borde vara det enklaste att åtgärda eftersom de tekniska förutsättningarna finns.

Då målsättningen att ingen mot sin vilja skall behöva utsättas för tobaksrök förvånas vi över upptäckten att endast fyra av tio skolor kan leva upp till gällande tobakslag (1993:591). Detta tema torde vara det som bäst efterföljs av skolorna dels på grund av lagstiftning men även för att personalen på skolorna liksom andra vuxna enligt vår mening fungerar som förebilder. Det blir inte mycket tyngd bakom orden om vuxna som röker ska avråda elever från att röka, speciellt som de skolor där personalen bryter mot tobakslagen är grundskolor. Då tobaksrök ökar risken för astmasymtom hos små barn (Emenius, 2003) ser vi allvarligt på att barn, allergiska som friska utsätts för röklukt i skolans lokaler. Även rök i personalens kläder, hår och andedräkt kan utlösa eller förvärra allergisk astma.

Det var svårt att få ett rättvisande resultat i frågorna om elevernas rökvanor, huruvida dessa följs upp och om de informeras om riskerna om rökning eftersom de skolor som inkluderats i studien har sträckt sig från lågstadium till gymnasium.

Mot bakgrund av Almqvists (2002) avhandling borde alla skolor informera eleverna om vikten av att byta kläder, tvätta håret, duscha efter ridning samt att inte gå till skolan i kläder som varit i direkt kontakt med pälsdjur. Ingen av skolorna gör detta vilket innebär att pälsdjursallergiker i onödan utsätts för allergener som de medvetet undviker i sina egna hem. Almqvists (2002) avhandling indikerar att indirekt kattexponering i skolan försämrar astmasjukdomen hos barn med redan etablerad astma och allergi.

Sundell (1999) anser att även växter inomhus är en bidragande faktor som medför sensibilisering och besvär för allergiker. Trots en hög medvetenhet om allergiframkallande växter på flertalet skolor förekommer Benjaminfikus hos de flesta. När vi informerat om Benjaminfikusens allergiframkallande benägenhet har vi möts av förvåning då de trott att denna var ett bra val ur astma- och allergisynpunkt.

Ingen av skolorna har starkt doftande växter i direkt anslutning till friskluftsintag eller fönster, detta förmodar vi bero på fastighetsägarens medvetenhet och samarbete med Alnarps Lantbruksuniversitet vid planering av skolornas utomhusmiljö.

I mötet med skolmåltidspersonalen får vi uppfattningen om att de besitter en stor yrkesstolthet och kunnighet inom sitt område. Liksom Bengtsson (1999) nämner kan ett livshotande tillstånd uppstå om ett barn med födoämnesallergi får i sig exempelvis nötter. Därför är det glädjande att samtliga skolor har goda kunskaper och väl dokumenterade rutiner vad gäller specialkost för födoämnesallergiker.

Med hänsyn till allergikers inomhusmiljö bör minsta möjliga dammuppvirvling eftersträvas vid städning. En effektiv metod att binda damm som ger en liten dammuppvirvling är fuktiga städmetoder. I begränsad utsträckning kan våta metoder användas men kvarvarande fukt kan ge upphov till oönskade emissioner från golvmaterialet och gynna mikrobiell tillväxt (SOSFS 1996:33).

Mot bakgrund av detta är de frågor som *Allergirond i skolan* tar upp gällande lokalvård av stor betydelse för en god inomhusmiljö. Dock kan vi i vårt resultat avseende lokalvård utläsa att städningen inte var till belåtenhet på nästan hälften av skolorna. Detta beror oftast på dålig kommunikation mellan lokalvårdare och skolpersonal. Att städningen får stryka på foten av ekonomiska skäl anser vi

oacceptabelt då detta för allergiker och astmatiker kan innebära en försämring och därmed ökad medicinering.

Att ha städning under pågående verksamhet är inte att rekommendera ur astma- och allergisynpunkt. Skola C har i syftet att förbättra städresultatet anlitat en konsult vilken drog slutsatsen att värdena denna konsult uppmätte var sämre efter städning än innan, detta ger ytterligare tyngd åt det faktum att lokalvård ska ske utanför verksamhetstid. Elevers och personals bästa borde sättas i fokus eftersom det vid lokalvård kan virvla upp mer damm än normalt, dock motiverar skolorna detta med att kommunikationen underlättas när den sker dagtid. Kommunikationsproblemet måste enligt vår mening kunna lösas på annat sätt.

Häpnadsväckande nog upptäckte vi att skola F säger sig ha allergistädning vilket dementeras av städerskan som vi av en händelse stöter på efter ronden. Likaså framkom det att ingen kallelse till allergironden gått ut till lokalvårdspersonalen på skolan.

När det gäller beaktning av möblers städbarhet finner vi än en gång att skolorna är begränsade av ekonomiska resurser, vilket indirekt betyder en bortprioritering av hänsyn till den personal och de elever som lider av allergi och astma.

SLUTORD

Vi vill här påminna läsaren om att detta resultat är en ögonblicksbild av tio skolor i Malmö och kan på inget sätt generaliseras på samtliga cirka 130 skolor i staden, resultaten kan till och med visa sig vara inaktuella i skrivande stund. De teman skolorna bäst levde upp till var kosttemat, där vi fann skolmåltids-personalens kunskap imponerande, temat rökning var bra ur den synvinkeln att eleverna informerades om riskerna med rökning och passiv rökning men vi fann det beklagligt att det på fyra skolor förekom rökning på skolans område trots att samtliga skolor sade sig känna till tobakslagen. Växt- och parfymtemat var överlag bra, vad gällde växter berodde innehavet av Benjaminfikus på okunskap. De teman som föll sämst ut i resultatet var otvivelaktigt rökning, lokalvård, pälsdjur, inomhusmiljö avseende exempelvis ojämna temperaturer samt ventilation. Genom att åtgärda och djupare undersöka bristerna i dessa teman kan skolorna få en bättre miljö för personal och elever att vistas i.

Enligt vår erfarenhet har skolsköterskan en stor roll i arbetet att förebygga astma och allergier. Skolsköterskan kan med enkla hjälpmedel informera om riskerna för allergi vid håltagning i öron, starka dofter och husdjur.

Som blivande sjuksköterskor är vi vid detta arbetes slut mer än en erfarenhet rikare. Allergironder är inte enbart för skolans värld, även om de är extra viktigt att våra barn omges av en god miljö, det finns även en checklista för kontor och vi kommer i vår blivande yrkesroll arbeta för Allergirond på sjukhuset.

REFERENSER

- Allergistämman 2005 >www.allergistamma.org< 2004-12-15.
- Almqvist, C (2002) *Cat and dog allergen – dispersal, exposure and health effects*. Doctoral Dissertation. Stockholm: Karolinska University Press.
- Astma- och Allergiförbundet (2002) *Allergirond i skolan*.
- Bengtsson, U, Foucard, T & Pal, A (1999) Födoämnesöverkänslighet. I: Eriksson, N E & Hedin, G (Red) *Allergi och annan överkänslighet i praktisk sjukvård* (2:a upplagan). Lund: Studentlitteratur, ss 332-3589.
- Bråbäck, L & Åberg, N (1998) Epidemiologi. I: Foucard, T, Hedlin, G & Kjellman, M (Red) *Allergi och astma hos barn* (2: a upplagan). Lund: Rahms, ss 29-43.
- Dahlberg, K (1997) *Kvalitativa metoder för vårdvetare*. Lund: Studentlitteratur.
- Emenius, G (2003) *Indoor environment and recurrent wheezing in young children*. Doctoral Dissertation. Stockholm: Karolinska University Press.
- Ericson, E & Ericson, T (2002) *Medicinska sjukdomar* (2: a upplagan). Lund: Studentlitteratur.
- Hartman, J (1998) *Vetenskapligt tänkande. Från kunskapsteori till metodteori*. Lund: Studentlitteratur.
- Högskoleförordningen SFS 1993:100 ><http://utbildning.mah.se/utb/FMPro?-db=prg.fp3&-format=utbplanut.htm&-lay=utbplan&progkodaaeoe==VSSKY&-find>< 2004-12-27.
- Jönsson, J-Å (1997) Allergiska sjukdomar I: Grefberg, N & Johansson, L G (Red) *Medicinboken. Vård av patienter med invärtes sjukdomar*. Spanien: Repro Prima Form, ss 275-289.
- Kvale, S (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun* Lund: Studentlitteratur.
- Luther, M (2003) *Barnallergiåret* Astma- och Allergiförbundet.
- Meklin, T et al (2002) Indoor air microbes and respiratory symptoms of children in moisture damaged and reference schools. *Indoor Air* 2002, 12, 175-183.
- Midgren, B (2004) Andningsorganen. I: Hedner, LP (Red) *Invärtesmedicin* (8: e Upplagan). Lund: Studentlitteratur, ss 195-232.
- Morgan, D L (1998) *The Focus Group Guidebook*. USA: Sage Publications Inc.
- Socialstyrelsen (1996) *Kompetensbeskrivningar för sjuksköterskor och barnmorskor*. Stockholm: Modin-tryck.

Socialstyrelsen (2001) *Folkhälsorapport 2001* (2: a upplagan). Stockholm: Modin-tryck.

SOSFS 1996: 33 (M) Socialstyrelsens allmänna råd om städning i skolor, förskolor, fritidshem och fritidsgårdar.
>[Http://www.sos.se/sosfs/1996_33/1996_33.htm](http://www.sos.se/sosfs/1996_33/1996_33.htm)< 2004-12-16.

Sundell, J (1999) Luften inne. I: Eriksson, N E & Hedin, G (Red) *Allergi och annan överkänslighet i praktisk sjukvård* (2:a upplagan). Lund: Studentlitteratur, ss 89-95.

Tobakslag (1993:581) ><http://www.notisum.se/rnp/SLS/LAG/19930581.HTM>< 2004-12-15.

Wickman, M (1999) Allergi och inomhusmiljö I: Eriksson, N E & Hedin, G (Red) *Allergi och annan överkänslighet i praktisk sjukvård* (2:a upplagan). Lund: Studentlitteratur, ss 96-97.

BILAGOR

Bilaga 1: *"Allergirond i skolan"*

Bilaga 2: Allergironden – för en bättre skolmiljö

Bilaga 3: Allergirondens genomförande

CHECKLISTA

Allergiförebyggande arbete i grundskolan och gymnasiet

Datum:

Skola:

Deltagare:

.....
.....

Använd checklistan vid skyddsron 1 gång/år. Besvara frågorna med kryss efter Ja eller Nej. Om

svaret hamnar till höger, vid pilen, fortsätt och fyll i vad som skall göras, vem som ansvarar för att det

blir gjort och när det skall vara klart.

HÄLSA Åtgärd? Vem ansvarar? När senast?

Förekommer hälsobesvär som irritationer i ögon, näsa eller hals, huvudvärk, trötthet i stor utsträckning? Nej Ja

Om ja, har någon enkätundersökning gjorts? Ja Nej

Om hälsobesvär och klagomål på torr luft, lukt, dålig ventilation m m är vanliga bör enkätundersökning göras t ex med

Örebroenkäten (Yrkesmedicin, Örebro) eller Stockholm Konsults skolenkät.

Hur många allergiker finns i skolan? _____

Har berörd personal god kännedom om vad elever med allergi måste undvika för att må bra? Ja Nej

Vet berörd personal vad de ska göra om barn får svåra allergiska reaktioner t ex astmaanfall eller allergisk chock?

Ja Nej

Kunskap om medicinering, krisplan.

Lärare bör ha kännedom om och kunna hantera svårt allergiska barns medicinering (gäller särskilt låg-/mellanstadiet).

Informeras allergiska elever om riskyrken?

Ja Nej

Medicinsk SYV (skolhälsovården, SYV)

Informeras elever om risken att utveckla nickelallergi vid håltagning i öronen och användning av smycken/metaller direkt mot huden? Ja Nej

Skolhälsovården.

Övrigt att notera:

Bilaga 1:2

INOMHUSMILJÖ Åtgärd? Vem ansvarar? När senast?

Är inomhustemperaturen lagom?

Bör helst ej vara över 22°C!

Ja Nej

Om nej, är den för hög, låg eller ojämn?

Var?

Misstänks någon fuktskada?

Nej Ja

Om ja, var?

Missfärgade fläckar på golv/tak/väggar, blåsor i mattor, mögellukt? Tak, vindar och krypgrunder bör kontrolleras regelbundet!

Rutiner bör finnas för snabb felanmälan till fastighetsansvarig!

Förekommer konstig/besvärande lukt

någonstans i lokalerna? Nej Ja

Om ja, vad?

och var?

Utred alltid orsak till dålig lukt och åtgärda!

Förebygg genom att rengöra golvbrunnar regelbundet samt se till att vattenlås till oanvända avlopp är vattenfyllda!

Organiskt material (tyg, trä, papper, skinn m m) skall ej lagras i lokal med hög luftfuktighet t ex ej uppvärmd källare.

Om ny inredning eller nya möbler skall inköpas: Ställ krav på låg emission (kemisk avgasning) från material t ex

mjukgörare i golvmattor, formaldehyd i spånskivor (möbler).

Övrigt att notera:

VENTILATION Åtgärd? Vem ansvarar? När senast?

Har obligatorisk funktionskontroll av

ventilationssystem (BFS 1994:40) utförts?

Ja Nej

Intyg skall finnas på väl synlig plats i byggnaden.

Har eventuella brister åtgärdats?

Ja Nej

Kräv uppgift om resultatet av ventilationskontrollen!

Upplevs att ventilationen

ändå inte är tillräcklig? Nej Ja

Om ja, var?

Om ventilationen upplevs som dålig, begär mätning av luftflöden och luftutbyteseffektivitet!

Är kemisalar utrustade med väl fungerande

dragskåp? Ja Nej

Är träslöjdsalar utrustade med bra spånsug?

Ja Nej

Om rökrum finns, är det utrustat

med separat frånluftventilation?

Ja Nej

Är den tillräcklig? Ja Nej

Bilaga 1:3

forts VENTILATION Åtgärd? Vem ansvarar? När senast?

Om tilluftfilter finns, byts det tillräckligt ofta?

Ja Nej

Fungerar drift och underhåll

av ventilationen? Ja Nej

Glöm ej en gammal beprövad "ventilationsmetod": VÄDRA!

Övrigt att notera:

RÖKNING Åtgärd? Vem ansvarar? När senast?

Känner vi till och följer gällande tobakslag?

Ja Nej

Målsättningen är att ingen mot sin vilja skall behöva utsättas för tobaksrök.

Förekommer röklukt där den inte bör vara?

Nej Ja

Om ja, var?

Tänk på att även röklukt i kläder, hår och andedräkt kan ge besvär!

Informeras eleverna om allergiriskerna med
rökning och passiv rökning?

Ja Nej

Följs rökvanor hos eleverna upp?

Ja Nej

Övrigt att notera:

PÄLSDJUR Åtgärd? Vem ansvarar? När senast?

Har någon allmän information skett om vikten
av att byta kläder, duscha och tvätta håret efter
ridning samt att ej gå till skolan i kläder som
varit i direkt kontakt med pälsdjur?

Ja Nej

Finns regler/rekommendationer för detta,
som alla känner till?

Ja Nej

*Pälsdjur eller fåglar skall ej förekomma i skolan. Ej heller ridkläder. Förvara ev. uppstoppade
djur i skåp med dörrar!*

Finns enskilda, väl ventilerade skåp
för klädförvaring?

Ja Nej

Förvara ej ytterkläder i klassrummen!

Övrigt att notera:

Bilaga 1:4

PARFYMER Åtgärd? Vem ansvarar? När senast?

Har någon allmän information skett om vad
parfym, hårspray m m har för betydelse för
allergiker?

Ja Nej Û

Finns regler/rekommendationer för detta,
som alla känner till?

Ja Nej Û

Särskilt viktigt är detta i omklädningsrum då många med astma har ansträngningsutlöst astma och är extra känsliga efter gymnastik och idrott. Undvik parfymade produkter överhuvudtaget!

Övrigt att notera:

VÄXTER Åtgärd? Vem ansvarar? När senast?

Förekommer allergiframkallande/giftiga
växter? Nej Ja Û

Undvik doftande och blommande växter samt ta ej in kvistar av björk och sälg! Var sparsam med krukväxter i klassrummen!

Hur ser utemiljön ut? Björk, hassel, sälg, syren,
balsampoppel, spirea, jasmin direkt utanför
fönster eller vid luftintag?

Nej Ja Û

Pollen och starka dofter är mycket besvärande för många allergiker.

Övrigt att notera:

KOST Åtgärd? Vem ansvarar? När senast?

Har skolmåltidspersonalen kunskap om hur
viktigt det är att allergiker ej får i sig något de
ej tål? Ja Nej Û

Skolmåltidspersonal måste vara väl kunnig om de olika matallergier/-överkänsligheter som förekommer i skolan. Ta dietist till hjälp!

Finns rutiner för ansvar och hantering vad
gäller specialkost för allergiker?

Ja Nej Û

Finns rutiner, så att även vikarier kan beakta
detta, t ex listor på vad allergiska elever inte tål?

Ja Nej Û

*Mycket små mängder kan ge reaktioner (även livshotande). T o m lukt t ex av fisk kan ge besvär!
Beakta korsreaktioner
t ex björkpollenallergi–nötter, kärnfrukter; jordnötter–sojaprotein; gråbo–selleri, kiwi, paprika!*

Förekommer nötter, jordnötter och mandel i skolmaten?

Nej Ja Û

Undvik alla sorters nötter, jordnötter och mandel! Obs! Kan finnas i bröd, sallader, müsli m m!

LOKALVÅRD Åtgärd? Vem ansvarar? När senast?

Fungerar städningen bra

- i klassrum? Ja Nej
- i gymnastiksal Ja Nej
- i omklädningsrum? Ja Nej
- i träslöjdsal? Ja Nej
- i syslöjdsal? Ja Nej
- i specialsalar (hem-kunskap, kemi m fl)? Ja Nej
- i korridorer, entréer? Ja Nej
- även efter uthyrning? Ja Nej

Vid kvällsanvändning bör lokalerna städas 2 ggr/dygn!

Känner alla till städschemat?

Ja Nej

Städschema bör finnas för varje lokal!

Städas golven dagligen i klassrum, korridorer
m m med bra metod?

Ja Nej

Moppning bör ske med rena redskap och bra dammsamlade metod (t ex fuktigt eller elektrostatiskt, ej för vått). Städ-metoder som sprider damm i luften (sopning, dammsugning med gammal dammsugare) bör undvikas. Centraldammsugare eller dammsugare med specialfilter är bättre. Undvik om möjligt städning under pågående verksamhet!

Torkas övriga horisontella ytor, som
bord, stolar, hyllor, fönsterbänkar m m
minst 1 gång/vecka?

Ja Nej

Städas även ev uppehållsrum/"myshörnor" regelbundet?

Ja Nej

Dynor och madrasser bör ha avtagbar klädsel som tvättas regelbundet!

Utförs storstädning minst 1 gång/år?

Ja Nej

Ingår i denna följande rutiner:

- tvätt/byte av textilier t ex gardiner, mattor med mera?

Ja Nej

- rengöring av frånluftdon och tvätt av tak/vägg kring tilluftdon?

Ja Nej

- rengöring av armaturer?

Ja Nej

Är golven fria från stolar, väskor, skor, sladdar,
grövre skräp mm när det ska städas?

Ja Nej

Undvik om möjligt ytterskor i klassrummen!

Är material som ej används för tillfället
undanstädat?

Ja Nej

Material bör förvaras i skåp med dörrar!

Bilaga 1:6

forts LOKALVÅRD Åtgärd? Vem ansvarar? När senast?

Finns textila golvmattor eller obehandlad

väv på väggarna?

Nej Ja

Om ja, var?

Bör bytas ut/målas över! Undvik textila mattor!

Används endast parfymfria rengörings- och

golvvårdsmedel?

Ja Nej

Luktar det illa efter våttorkning av linoleum-mattor?

Nej Ja

Om ja, behövs nytt bonvaxskikt. Obs! Använd ej alkaliska rengöringsmedel på linoleum! Om mattan "mjölar" behövs nytt ytskikt!

Beaktas städbarheten vid all nyanskaffning av möbler/inredning?

Ja Nej

Vid inköp av möbler/inredning bör städbarhet beaktas för att få en så lättstädad miljö som möjligt, t ex bör skåp nå från golv ända upp till tak. "Dammfällor" bör på sikt byggas in/bort!

Övrigt att notera:

Allergironden - för en bättre skolmiljö

Astma och allergi har på kort tid blivit den vanligaste kroniska sjukdomen bland barn och ungdomar. Cirka en tredjedel av skolbarnen i Sverige beräknas idag ha eller ha haft någon form av allergiska besvär. Som ett led i Malmös alltmer intensiva arbete för ökade kunskaper kring allergier erbjuds ni råd och stöd i genomförandet av en allergirond på er skola.

Den påtagliga ökningen av antalet allergiska elever har under de senaste decennierna blivit allt mer märkbar för skolans personal. Inte minst har det förändrade sjukdomspanoramaet bland eleverna avspeglats i skolläkarnas och skolsköterskornas verksamhet.

Ett utökat samarbete kring allergifrågor har inletts i Malmö. Flera parter ingår, däribland Region Skåne, Astma- och allergiföreningen i Malmö samt representanter från olika förvaltningar inom Malmö stad. Utvecklingsarbetet kring allergifrågor syftar till att öka kunskaperna kring ämnet.

Allergironden ska genomföras i september – november 2004 (veckorna 38 – 47) beroende på hur det passar skolans verksamhet. I arbetet med allergironder har vi hjälp av studenter från Lunds Tekniska Högskola (Bygg- och Miljöteknologi) och av studenter från Malmö Högskola (Hälsa och Samhälle). Studenterna, under handledning av respektive institution och av Miljöförvaltningen, medverkar vid allergironden på skolan, utför enklare mätningar av inomhusklimatet samt kompletterar dessa med hälsoenkäter till ett urval av eleverna. Undersökning-

arna kommer att resultera i ett examensarbete som studenterna presenterar i december.

För er del finns goda möjligheter att aktualisera egenkontrollen, få externa synpunkter på rutiner i organisationen och eventuella förslag till förbättringar ur allergisynpunkt. Åtgärder för att åstadkomma en hälsosam skolmiljö för allergiker har visat sig vara hälsofrämjande för övriga elever vid skolan.

Allergironden inleds med ett möte som tar cirka en timme och därefter sker rundvandring och mätningar på skolan.

Åsa Thorné
Miljöinspektör på miljöstrategiska avdelningen
Miljöförvaltningen, Malmö stad

Läs mer på www.astmaoallergiforbundet.se > allergi i skolan

Intresseanmälan för allergirond

Önskemål om datum:
(ange gärna tre tillfällen under perioden vecka 38 – 47 då ronden skulle kunna utföras, med start cirka kl 09.00)

Skola:

Kontaktperson på skolan (namn och titel):

Telefonnummer:

E-post:

Faxa denna anmälan till Åsa Thorné, Miljöförvaltningen, faxnummer 040 – 34 20 60, eller skicka uppgifterna via e-post på adressen: miljo@malmö.se. Skicka anmälan så snart som möjligt, dock senast 25 augusti 2004.

Bilaga 3:1

Datum

2004-09-24

Handläggare

Miljöinspektör Åsa Thorné

Direktelefon

040-342023

Ärende: 549:-2004

Allergirond

Ni har lämnat en intresseanmälan om att genomföra en allergirond och mätningar i skolan. Vi är glada över er positiva respons på vår förfrågan.

Samarbetet som nu upprättats mellan er skola, Malmö Högskola och Lunds Tekniska Högskola är ett led i utvecklingsarbetet kring allergier som Malmö stad och Region Skåne aktivt verkar för. Allergironderna och mätningarna kan ge svar på hur bra skolan förebygger risker för människors hälsa samt hur väl inomhusklimatet stämmer överens med rekommenderade värden. Arbetet kommer att ge oss ökade kunskaper inom området allergier och skolmiljö.

Genomförande

Allergironder och tekniska mätningar kommer att genomföras av studenter, som ett led i deras examensarbeten. Redovisning av examensarbete beräknas ske i dec-jan. Studenterna har tidsmässigt olika förutsättningar för att arbeta med uppgifterna, varför mätningarna kommer att ske i början av oktober och allergirond först under vecka 46 och 47 (från den 8 nov.). Vi hoppas ni har möjlighet att ta emot dem de tider som de föreslår. Under vecka 40 och 41 kommer studenterna att kontakta er för att avtala tid för mätningar och allergirond.

Allergirond görs av:

Jessica Malmberg och Caroline Skog Edlund från Malmö Högskola (Hälsa och Samhälle)

Tekniska mätningar och Örebro-enkät görs av:

Erik Nilsson från Lunds Tekniska Högskola (Bygg- och Miljöteknologi)

Allergirond

Allergironden inleds med ett möte, som tar 1 – 1½ timme, där dokumentet *Allergirond i skolan* går igenom. Det är viktigt att följande personalkategorier då är

Bilaga 3:2

representerade: rektor, fastighetsansvarig, vaktmästare, skolsköterska, städpersonal, måltidspersonal samt skyddsombud. Det är även önskvärt att en eller flera elevrepresentanter närvarar samt representant från föräldraråd eller annan föräldraorganisation. Efter mötet gör studenterna en rundvandring, men då räcker det att en ansvarig från skolan följer med för att ev. beskriva verksamheten i de olika utrymmena. För att studenterna ska få en överblick över skolan redan innan besöket ber vi er att fylla i bilagan *Undersökning av Malmö skolor* och skicka tillbaka till Miljöförvaltningen så snart som möjligt.

Tekniska mätningar

Mätningar av faktorer i inomhusmiljön kommer att göras i två klassrum på skolan samt i fläktkammare. Syftet är att kontrollera att klimatet är bra under lektionstid då eleverna ska ha de bästa förutsättningarna för inläring. Mätningarna kommer därför att ske då elever och lärare befinner sig i klassrummet. Detta kan förstas upplevas som störande för undervisningen, men kan samtidigt vara ett tillfälle för eleverna att förstå sambanden mellan temperatur, ventilation, vikten av vädring och raster utomhus m.m.

För de tekniska mätningarna behövs senaste protokollet från den obligatoriska ventilations-kontrollen (OVK:n). Skicka gärna en kopia på detta protokoll till Miljöförvaltningen så snart som möjligt. Om ni inte har detta protokoll tillgängligt, meddela mig det så kontaktar vi fastighetsägaren.

Örebroenkäten

För att komplettera mätresultaten är det viktigt att en så kallad Örebro-enkät (se bilaga) genomförs bland eleverna i de klassrum där mätningar sker. Enkäten är anonym och inga elever behöver alltså uppge sina namn. Svaren kommer endast att sammankopplas med mätresultaten från klassrummen. Örebro-enkäten är dock bäst lämpad för elever från cirka årskurs sex och uppåt, varför valet av klassrum sker bland annat utifrån det kriteriet. Det är viktigt att ansvarig på skolan gör bedömningen om elever och föräldrar behöver informeras om enkäten.

Kontakt

Bekräfta gärna till att denna information gått fram, via e-post eller telefon. Ni är också välkomna att höra av er om ni har frågor inför allergironden, mätningarna eller enkätundersökningen. Under vecka 40 och 41 kontaktar studenterna er för att avtal tid för mätningar och allergirond.

Med vänliga hälsningar

Åsa Thorné, miljöinspektör
Miljöstrategiska avdelningen
Tel. 040 - 34 20 23
E-post asa.thorne@malmö.se